

# **SZAKDOLGOZAT**

**Kanizslai Cintia**

**2024**



**Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem**  
**Kaposvári Campus**

**Gyermekcultúra mesterképzési szak**

**Helyi nevelés Kaposfón**  
**saját taneszköz segítségével**

**Belső konzulens:** Dr. Gombos Péter  
tanszékvezető, egyetemi  
docens, főigazgató he-  
lyettes

**Belső konzulens**  
**intézete/tanszéke:** Neveléstudományi  
Intézet  
Szakdidaktikai Tanszék,  
Anyanyelvi és  
Gyermekcultúra Tanszék

**Készítette:** **Kanizslai Cintia**

**Kaposvár**

**2024**

## Tartalom

Bevezetés .....	3
Fogalmi áttekintés .....	5
Gyermekkultúra .....	5
Helyismeret.....	5
Helytörténet.....	6
A helyismereti és helytörténeti kiadványok iskolai szerepe.....	7
Honismeret .....	8
A hon- és népismeret tantárgy a 2020-as NAT-ban .....	9
Múzeumpedagógia .....	11
Helyi nevelés.....	11
Példák komplex helyi nevelésre .....	13
A „Néphagyományok tevékenység központú beépítésének programja” – a Görcsönyi óvoda múzeumpedagógiára épülő programja .....	13
Törökszentmiklósi tankönyvcsalád.....	14
Orosháza múltjának tisztelete a település református iskolájában .....	15
Kaposvár – várostörténeti kalauz .....	16
Kaposfő és környéke: helyismereti összefoglaló .....	19
A saját taneszköz elkészítésének menete .....	22
Igényfelmérés.....	22
A munkafüzet létrehozásának célja.....	24
A munkafüzet elkészítésének menete .....	25
Információgyűjtés, szelektálás életkori sajátosságoknak megfelelően .....	25
Pedagógiai módszerek, feladatok meghatározása .....	27
Tantárgyi koncentráció .....	28
Kulcskompetenciák, fejlesztési területek.....	29
Atipikus fejlődésű tanulók bevonása a helytörténeti kiadvány alkalmazásába.....	30
Munkafüzet készítéséhez használt programok .....	31
Összegzés.....	33
Irodalomjegyzék .....	35
A munkafüzethez felhasznált képek forrásai .....	38

Mellékletek.....	46
Nyilatkozatok.....	84

## Bevezetés

Szakedolgozatom témája a helyi nevelés a gyermekkultúra segítségével, elemeivel.

A helyi nevelés mostanra „bejártott” fogalommá vált. Számos tanulmány foglalkozik e területtel (Bárdos, 2021; Bényei 2008; Bószéné, 2013; Zatoschil 2019), emellett sok helytörténeti jellegű kiadvány is készült napjainkra, legyen szó a fővárosról, megyei jogú városokról vagy kisebb méretű településekről. Ezek a helytörténeti kutatások remek alapot nyújtanak a helyi oktatási intézményeknek, az ott dolgozó pedagógusoknak, illetve az ott tanuló diákoknak további tevékenységekhez. Különböző helyi programok épülhetnek erre, melyek kapcsolódhatnak tantárgyakhoz például történelemhez, etikához, irodalomhoz, földrajzhoz, környezet- és természetismerethez vagy akár nemzeti ünnepekhez, jeles napokhoz – és rengeteg egyéb jeles eseményhez. Ehhez mindössze helytörténeti ismeretekre, lelkes pedagógusokra/szervezőkre, illetve érdeklődőkre/tanulókra van szükség.

Ezeket a programokat nagyban segítheti egy-egy munkafüzet, mesés-könyv vagy bármilyen gyermekeknek, kamaszoknak szóló kiadvány, mely a lokális jellegzetességekre, történelemre, hagyományokra épít a kiválasztott korosztály életkori sajátosságainak megfelelően. Ilyen jellegű kiadványra egyre több és jobb példát látunk. Felsorolnék párat, melyek inspiráltak a saját munkafüzetem elkészítésében, ezek azonban nem kizárólag lokális jellegűek. Ilyen munkafüzetek készültek már múzeumok állandó és időszakos kiállításaihoz is, melyből a kaposvári Rippl-Rónai Megyei Hatókörű Városi Múzeum is többel rendelkezik néprajzi, történelmi, valamint természettudományos témákban (Ősi szerk., 2009).

A következő két példa már helytörténeti nevezetességekhez kötődik: ilyen a Festetics-kastélyról szóló Keszthelyi kastélymesék (Iski, 2022), illetve a hasonló jellegű Hévízi mesék (Benák és mtsai. 2012), melyek

különböző pályázatok kezdeményezésére jöttek létre. E két mese varázslatos módon szólítja meg a gyermekeket, és mesél el érdekességeket Hévízzel és Keszthellyel kapcsolatosan.

A fentiekkel ellentétben a Kisvadász című folyóirat (OMVK, 2024) úgy szólítja meg a gyerekeket, hogy az információszerzés mellett aktivitásra is készíteti őket. Különböző rejtvények és feladványok segítségével kalauzol el az erdei állatok világába és a vadászat rejtelmeibe.

A Hagyományok Háza is készített a Vajdasághoz kapcsolódó helyi, gyermekeknek szóló kiadványt, melynek címe Földön látszik, égen jár (Raffai, 2022). A könyv néprajzi ismereteket hordoz magában találós kérdésekkel, a vajdasági népi építészettel, valamint az azon megjelenő népi szimbólumokkal kapcsolatosan. Ebben a kiadványban a gyermek rajzolhat, színezhets, félbe hagyott motívumokat fejezhet be, tehát ismét aktivitással vonja be őt a nem mindennapi, néprajzi témákba.

Szakdolgozatomban tehát a helyi nevelés megvalósításához szeretnék segítséget nyújtani, egy interaktív, tevékenykedtető munkafüzet létrehozásával, mely végül Kaposfő községre összpontosít. A segédlet általános iskola alsó és felső tagozatán alkalmazható (1. és 2. sz. mellékletek). Ugyan a felsorolt munkafüzetek nagyobb közönséget szólítanak meg témájukból, jellegükből fakadóan, én azonban a saját munkafüzetemmel kisebb közösségnek készítek segédletet. Ennek oka, hogy 2023 szeptemberétől a Szennai Fekete László Általános Iskola Kaposfői Tagintézménye a munkahelyem. A hátrányos helyzetű tanulók egyébként is sok tapasztalat alapú élményt kapnak az oktatásban, egy ilyen plusz segédlet, mely a gyermekkultúra szellemében, változatos módszerekkel és eszközökkel készült, színesítheti az oktatást, valamint segítheti a helyi ismeretek bővítését tapasztalati úton. A pedagógusok és a tanulók fogékonysága, lelkesedése az, ami motivációt adott munkám elkészítéséhez.

## Fogalmi áttekintés

### Gyermekcultúra

A gyermekcultúra fogalomköre nem írható le túpontosan. Ha mégis törekednénk általános behatárolására, akkor idesorolhatnánk minden olyan kulturális tevékenységet, melyek a gyermekek érdekeit szolgálják, illetve az ő érdeklődési körüknek felelnek meg. Az érdeklődés változhat is az évek során, az érdeklődési kör meghatározása pedig függhet attól is, hogy milyen az adott kor gyermekképe (Bús, 2021).

### Helyismeret

A helyismeret mint fogalom elengedhetetlen a lokális nevelés, a lokálpatrióta érzés kialakításának szempontjából (Mihalik, 2008). Pontos meghatározása több megközelítésből is lehetséges: tudományos, interdiszciplináris kutatási ágazatként, könyvtári szaknyelv alapján szolgáltatásként, valamint hétköznapi értelemben, topográfiai tájékozottságként (Bényei, 2008). Számomra az utóbbi a legfontosabb, mely alapján valaki egy adott területen pontosan kiismeri magát. Abban, hogy ezek a helyismereti információk összegezve legyenek és közkinccsé váljanak, a könyvtáraknak, kutatóknak, tehát mind a tudománynak, mind a könyvtári szolgáltatásnak kiemelkedő szerepe van. A helyismeret fogalmához tartozik pontosan minden információ, adat, tény, amely egy adott helyre vonatkozik (Bényei, 2008). A hely, mint általános megjelölés pedig minden esetben leszűkíthető adott területre, az átfogótól egészen a legpontosabbig, tehát a közigazgatási területektől kezdve, például a vármegyétől, járástól egészen a községig, tanyáig, de jelölhet akár egy természeti területet is, például tavat, hegyet, erdőt (Bényei, 2008). A helyismereti információk komplexek, sokrétűek lehetnek, hiszen idetartozhatnak helyi dokumentumok,

melyek kapcsolódhatnak a település múltjához, történelméhez. Ezeket megfelelő feltárással összefüggésbe hozhatunk történelmi eseményekkel, alkotásokkal, oktatással, természeti jelenségekkel stb. (Mihalik, 2008). Ezen felül helyi szervezetek és személyek is működhetnek adatközlőként, azonban annak megítélése, hogy pontosan ki számít helyinek, már alapos mérlegelést igényel. A helyi személyek elbeszéléseinél fontos szűrnie a kutatónak, hogy melyik információ hasznos, és melyik lényegtelen (Bényei, 2008).

A sokrétű információkkal rendelkező helyismereti kiadványok értéke nem mérhető objektíven, hiszen annak értéke függ az olvasó megítélésétől, az érzelmi alapú hozzáállásától, valamint a helyi kötődésétől is. A helyismereti dokumentumokat három csoportba sorolhatjuk: helyi tartalmú dokumentumok, helyi kiadványok és helyi szerzők munkái (Bényei, 2008). A lokális neveléshez számomra a legfontosabb, mely leginkább alapul szolgál, a helyi tartalmú dokumentum, hiszen ez alapján kezdtem el munkám, és erre építettem a gyerekeknek szánt munkafüzeteket. Pontosán Lesz Gyula Fejezetek a Kaposfő-szomajomi németek történetéből, valamint Beke Pál Első Kaposfői Kalendárium című kiadványai voltak számomra a leghasznosabbak.

## Helytörténet

A helytörténet összetett fogalom, mely jelentheti egy adott hely társadalmi fejlődését, valamint történelmi múltjának feltárását különböző dokumentumok, és egyéb források segítségével. A történelmi múlt kapcsolódhat egy fontos személy életéhez, történelmi eseményekhez, jelenségekhez és azok tényezőihez. A helytörténelmi dokumentumokat két csoportra bonthatjuk: helytörténelmi források és helytörténelmi irodalom. Forrásnak tekinthetőek fennmaradt emlékek, például tárgyi emlékek, ikonográfiai források (festmények, fényképek stb.), fonetikai források (hangfelvételek), valamint



hangzó-képes források, tehát videók. A legújabb lehetséges forrás pedig a multimédia, vagyis a számítógépes információhordozók. A helytörténeti irodalom már az előbb felsoroltak összefűzését, feldolgozását, közlését jelenti (Bényei, 2008).

Helytörténeti ismereteink megszerzését az eddig felsoroltakon kívül nagymértékben segíti a levéltári tartalmak elérhetősége, mely sokáig csak személyes jelentléttel és kutatással valósulhatott meg. A 2000-es évektől a digitális technológiák, a világháló és a kommunikációs eszközök rendkívüli fejlődése ezt a korlátot is ledöntötte, hiszen megjelentek a digitálisan is elérhető levéltári adatok. Ezek nemcsak a tér és idő határait törölték el, de fiatalabb korosztályok, például középiskolások számára is elérhetővé tették a dokumentumokat. Az adatbázisokhoz kapcsolódó egyszerű hozzáférés mellett a Magyar Nemzeti Levéltár levéltári órákat is szervez, ehhez kapcsolódva pedig országos versenyt is hirdet. E tevékenységekkel nemcsak publikál, hanem programok szervezésével aktivitásra készíti a pedagógusokat és a fiatalabb korosztályt is a helytörténeti információk gyűjtésével kapcsolatosan (Fülöp, 2020).

#### A helyismereti és helytörténeti kiadványok iskolai szerepe

A helyismereti, helytörténeti kiadványok az oktatásban is rendkívül jól alkalmazhatók, a már említett feltétellel: az életkori sajátosságoknak megfelelően alakítják a feladatokat, ismereteket. Az élményközpontú tanulással egyszerűen összekapcsolható, hiszen ami helyi látványosság, érdekesség, látnivaló, az általában könnyen megközelíthető. Már az óvodáskortól alkalmazható, például az évszakok tematikájához kapcsolva. A lényeg, hogy az óvodai nevelési programba beilleszthető legyen. Mind az óvodai környezetben, mind az általános iskola alsó tagozatán nagy hangsúlyt kap a néphagyomány, melyhez egyszerűen kapcsolhatóak helytörténeti ismeretek. A lényeg a játékos, mesés és tevékenykedtető megközelítés. A felső tagozatos és a középiskolás osztályok ezeket az ismereteket általában a történelem tantárgy keretein belül szerezhetik meg. Ennek legegyszerűbb módja az ország és a világ fontos történelmi eseményeinek

párhuzamba állítása a helyi történésekkel. E korosztály megszólításában kiemelkedő szerepet kaphatnak a drámajátékok, illetve az élménypedagógiai módszerek. Tantárgyi koncentrációként megjelenik az irodalom, az ének-zene, a vizuális kultúra, valamint a technika, tehát irodalmi művek, dallamok, a vizualitás, illetve a kézművesség (Bószéné, 2013).

## Honismeret

A honismeret fogalma régebb óta használatos, mint az előbb ismertetett két terminus. Megjelenése a reformkorra vezethető vissza. Jelentése is sokkal átfogóbb, hiszen nemcsak egy adott, országosnál kisebb méretű területre összpontosít, hanem az országhatáron is túlnyúlik, egészen a külhoni magyarságig. Gyakran az országos információktól haladva szűkül és összpontosít a helyiekre. Az adatok felkutatása, gyűjtése és publikálása mellett idetartoznak a gyakorlati tevékenységek, melyek akár íratlan ismeretanyagot is átadhatnak a következő generációnak különböző szakkörök, foglalkozások keretein belül. Dokumentumai sokfélék lehetnek: tankönyvek, munkafüzetek, folyóiratok, ismeretterjesztő könyvek stb. (Bényei, 2008).

A honismeret a szűkebb és tágabb haza történetének, gazdasági és természeti értékeinek, valamint népéletének ismeretét, szeretetét és tisztetét jelenti, ezen felül pedig a hazához kapcsolódó érzelmi és értelmi kötődést. A honismereti információk a múlt és a jelenkori ember életének anyagi és szellemi kultúráját fogják össze, valamint használják fel (Bárdos, 2009). Hazánkban a honismereti mozgalom megjelenése hozta magával a fentebb leírt folyamatokat, mely kiemelt feladatának tartja az egyén sokoldalú és harmonikus fejlesztését. A mozgalom a következő témákban alakított ki szakköri foglalkozásokat: népköltészet, népzene, néptánc, színjátszóhagyományok. A mozgalom szerves részét képezték a

művészeti, előadóművészeti csoportok, valamint a foto- és filmklubok is (Szántó, 1997).

A honismeret tanításának egyértelműen célja, hogy a tanulók érdeklődését felkeltse a szűkebb és tágabb lakókörnyezetük megismerésével kapcsolatosan.

Az alapmotiváció megteremtése magával hozza a néphagyományok témakörét, a földrajzi és néprajzi ismereteket, de akár idesorolható a biológia, mint tantárgy, a helyi élőlények, aztán az irodalom, a művészetek a helyi alkotók megismerésével. Összességében egy komplex gondolkodásmódot, ismeretrendszert alakíthat ki a gyerekekben, akik ezt később belső motivációval maguk is meg tudják szerezni, formálhatják, bővíthetik érdeklődésüknek megfelelően (Kiss, 2002).

A hon- és népismeret tantárgy a 2020-as NAT-ban

A tantárgy kerettantervi leírásában megjelennek a már taglalt közösségi és élményszerű tevékenységek, ezáltal pedig a tevékeny hazaszeretet, a nemzettudat és a nemzeti önismeret. Akár csak a honismeret általános meghatározásában – a különböző szakirodalmak – úgy a Nemzeti alaptanterv is hangsúlyozza, hogy határtalanul ide tartozik minden olyan nemzeti és kulturális örökség, mely bővíti a tanulók művelődéstörténeti ismereteit, erősíti a hagyományőrzést, valamint a kultúránk, nemzeti értékeink megbecsülését (NAT, 2020). A tantárgyi követelmények alapján fontos, hogy a tanítási-tanulási folyamatban megjelenjen az ismeretszerzés folyamán a gyűjtőmunka, a forráselemzés, valamint a kooperatív tevékenységekben való részvétel is. A tantárgy az alábbi kulcskompetenciák fejlesztésére ad lehetőséget: a tanulás kompetenciái, kommunikációs, digitális, matematikai, gondolkodási, személyes és társas kapcsolati, a kreativitás, a kreatív alkotás, önkifejezés és kulturális tudatosság, valamint munkavállalói, innovációs és vállalkozói kompetenciák. A tantárgy oktatása 5. és 8. évfolyam között bármely évfolyamon megvalósítható (NAT, 2020). Az oktatási hivatal tanmenetajánlása alapján ideális a 6. évfolyamon tanítani, de ezt az iskolák a helyi jellegzetességekhez

igazodva megválaszthatják. A tantárgyi leírásban javaslatot tesznek arra, hogy a honismereti információkhoz a tanulók egyéb programokon, témaheteken vagy projektek keretében jussanak hozzá. A felsorolt alkalmak lehetőséget adnak arra, hogy egyes témákat több oldalról közelíthessenek meg a tanulók a megszokott 45 perces tanórai időbeosztáson kívül, szívesebb, érdekesebb tapasztalati módszerekkel. Négy témát ajánl a NAT ilyen jellegű programok megvalósításához:

1. A lokális értékek felfedezése: Szülőföldünk értékei.
2. A közösségi élet működésének megismerése. Például közösségi alkalmak: társas munkák, vásár.
3. Ünnepek a családban és a közösségben: például karácsonyi népszokások.
4. Hungarikumok (NAT, 2020).

A témákon kívül a 2020-as NAT szorgalmazza a témákhoz kapcsolódó múzeumpedagógiai foglalkozásokat, a helyismeretek bővítéséhez a helyi jellegzetességek meglátogatását, valamint külső szakértők bevonását. A tantárgy oktatása egy tanéven keresztül, heti egy órában ajánlott, mely évi 34 tanórát jelent. A következő táblázatban az ajánlott témaköröket láthatjuk az ajánlott óraszámokkal együtt:

### ***A témakörök áttekintő táblázata***

<b>Témakör neve</b>	<b>Javasolt óraszám</b>
Az én világom	6
Találkozás a múlttal	20
Örökségünk, hagyományaink, nagyjaink	8
<b>Összes óraszám:</b>	34

*3. sz. melléklet*

A fenti témakörökhöz részletes leírásokat is ad a dokumentum, melyben részletezi a tanulási folyamat várt eredményeit, a fejlesztési feladatokat, ismereteket, valamint fogalmakat és javasolt tevékenységeket. A keret-

tantervi tantárgy meghatározáson kívül a pedagógusok részletes tanmenethez is hozzáférnek az [oktatas.hu](http://oktatas.hu) weboldalán. A pedagógiai dokumentumok összességében megfelelő fogódzkodót és iránymutatást adnak a hon- és népismeretet oktató pedagógusoknak (NAT, 2020).

## Múzeumpedagógia

Akárcsak a gyermekkultúra fogalma, a múzeumpedagógia sem egyszerűen leírható, behatárolható. Több megfogalmazása is létezik. Az egyik legismertebb alapján: az iskola színterén kívül, múzeumi környezetben történő ismeret és tapasztalat szerzés, mely sajátos módszerekkel történik. A múzeumi gyűjtemény, kiállítások és kutatások eredményeinek az a része, ahol a gyermek és az ifjúsági korosztály kerül fókuszba (Palotainé 2003). A múzeumpedagógia legfőbb célja, hogy az intézmény gyűjteményét, illetve kiállításanyagát a lehető legszínűbben és legérdekesebben mutassa be, a tanulókból ezáltal pedig múzeumlátogató felnőttek nevelése. A múzeumpedagógia eszközeinek segítségével a fiatalabb korosztályok megismerhetik szűkebb és tágabb környezetük múltját, kultúráját (Schlichter-Takács, 2019). Fontos eleme a szórakozva tanulás, az életkori sajátosságoknak megfelelő tudásátadás, illetve a komplexitásra törekvés (Schliter-Takács, 2022).

## Helyi nevelés

Évek óta kérdés, hogy a helyi információkat, történelmi eseményeket és az azokhoz kapcsolódó írásos és tárgyi forrásokat, értékeket hogyan lehetne elérhetővé, népszerűbbé tenni a fiatalok körében. Erre egyszerű válasz a már többször említett tapasztalati, élményalapú oktatás, de ennek meglétéhez, az információk átadásához elengedhetetlen a közvetítő

személy saját tapasztalata, megfelelő felkészültsége, elmélyülése a témában. Általában ez a tudásátadás iskolai keretek között valósul meg, így a pedagógus felkészültségben kiemelt szerepet kap a már többször említett életkori sajátosságoknak megfelelő átalakítás, a módszertan megfelelő használata, az igényesség, illetve a hitelesség. Az ismeretátadás megvalósulhat tanórai keretek között, például hon- és népismeret, történelem-, etika- vagy osztályfőnöki órán, ritkábban megjelenhet viszont irodalom-, ének-zene, vizuális kultúra vagy épp technikaórán is. Ezenkívül megvalósulhat tanórai kereteken kívül szabadidős tevékenységben, szakközi kereteken, esetleg iskolai programokon belül (Fülöp, 2020).

A helyi nevelés kulcsfontosságú az identitástudat kialakításában, mely vizuálisan megjelenítve körkörös, céltáblához hasonlóan alakul ki a személyiségfejlődés során. Az identitáskörök különböző rétegeket jelentenek. A teljesség igénye nélkül: a legszélesebb rétegbe tartoznak a nemzeti, tradicionális, pozitív értéktartalmak, melyek cselekvéssel és tapasztalással formálják a belsőbb identitásrétegeket (Csepeli, 2003). Az önazonosság ezen részének feltárásához, fejlesztéséhez nemcsak az iskolai közeg ad közvetlen alapot, hanem a helyi közösségekben való aktív részvétel, illetve a kölcsönös és megértő párbeszéd a társadalom ezen szűkebb rétegén belül (Demeter, 2016).

## Példák komplex helyi nevelésre

A „Néphagyományok tevékenység központú beépítésének programja” – a Göröcsönyi óvoda múzeumpedagógiára épülő programja

A Göröcsönyi Óvoda vezetője 2015-ben térképezte fel a helyi múzeumi, azon belül is a múzeumpedagógiai lehetőségeket, melynek eredményeképp megszületett egy pedagógiai programot bővítő komplex program. Célja a néphagyományok és népszokások segítségével tevékenységformák és képességfejlesztések megvalósítása (Schlichter-Takács, 2019). Az óvodai tervek általánosságban is az évszakok és azok váltakozása köré épülnek, a konkrét program pedig ebbe a témakörbe jól beilleszthető. A szűk óvodai környezettől kezdve fokozatosan haladnak a tágabb környezet megismerése felé: óvodaudvar, falu, falu nevezetességeinek megismerése sétákon keresztül, majd múzeumi látogatások. A legutóbbiakhoz már megfelelő előkészítés szükséges, hiszen a szabálykövetés az óvoda épületén kívül különösen fontos. Az előkészítést kiegészíti az úgynevezett ráhangolódás, mely gyakorlatilag a múzeumi környezetben feldolgozott ismeretanyagot alapozza meg (Schlichter-Takács, 2019). Konkrét témakörök, melyeket múzeumi látogatásokkal kötnek egybe: őszi munkák, család témakör, karácsony, természetes anyagok megismerése, farsang, húsvét, tavaszi munkák. Ezek mindegyikéhez kapcsolódik egy múzeumpedagógiai foglalkozás, mely nemcsak szemléltetéssel, hanem aktív tevékenykedtetéssel is segít a tudás megszerzésében. Az adott témakör elmélyítésére szolgál az is, hogy a múzeumban tapasztaltakat további óvodai feldolgozások követik. Példák tevékenykedtető módszerekre a múzeumokban és az óvodai környezetben: kézműves tevékenységek – batikolt tojás készítése, anyagok megismerésénél azok tapintása, szaglása, „hallása”, kiskert gondozása, növények ültetése, a múzeumokban a mesepárnan végig hallgatott népmese feldolgozása bábjátékkal stb. (Schlichter-

Takács, 2019). Helyszínek, ahova óvodán kívül ellátogatnak: Görcsöny Helytörténeti Gyűjtemény, Orfűi Malommúzeum, Bóly – Mezőgazdasági Múzeum, Hosszúhetény – Tájház, Pécs – Janus Pannonius Múzeum Néprajzi kiállítása, Világörökség Pécs múzeumpedagógiai foglalkozása, Zengővárkony – Míves Tojásmúzeum, Sellye – Kis Géza Ormánsági Múzeum és Tájház és a Draskovich-kastély arborétuma. Összességében a Görcsönyi Óvodában a múzeumpedagógia segítségével mélyítik el a helyi és helytörténeti ismereteket, valamint az azokhoz kapcsolódó népszokásokat, hagyományokat már óvodás korban (Schlichter-Takács, 2019).

#### Törökszentmiklósi tankönyvcsalád

Törökszentmiklóson is fontosnak tartják a helyi, helytörténeti ismeretek megszerzését, elmélyítését. Ehhez négy korosztálynak szóló munkafüzetet jelentettek meg 2012 szeptemberében: óvodás foglalkoztató füzetet, alsó és felső tagozatos, valamint középiskolás tanulóknak szóló munkafüzetet (Böszéné, 2013). Az óvodások a görcsönyiekhez hasonlóan sétákkal, játékos feladatokkal ismerik meg környezetüket. A munkafüzetben található képekkel egyelőre csak annyi a dolguk, hogy felismerjék őket élőben. Például a templomban található oltárterítő motívumai többször megjelennek a munkafüzet lapjain. Ennek felismerése már önmagában is egy felfedezés. További, bonyolultabb tevékenységek ezekhez a képekhez később kapcsolódnak. Az alsó tagozaton a felismerésen túl helyi néphagyományok és népszokások, illetve gazdasági munkák találhatóak hónapról hónapra megjelenítve a munkafüzetben. A tevékenykedtető, elmélyítésre szolgáló feladatok ez esetben népi játékok, népmesék dramatizálása, illetve népművészeti motívumok megjelenítése a kézművességben. A felső tagozatos és középiskolás korosztályoknak szóló kiadványok felépítése hasonló. Tartalmuk komolyabb, tele helytörténeti információkkal,



melyeket történelmi eseményekhez kapcsolnak. A törzsanyagot követően irodalom ajánlás következik, ezután pedig feladatok és tudáspróba. A kötetek képanyagokban gazdagok (Bószéné, 2013).

#### Orosháza múltjának tisztelete a település református iskolájában

Az orosházai alapfokú tanintézmények az elmúlt évtizedekben egyre nagyobb hangsúlyt fektettek a régmúlt értékeire, hagyományaira, helyismeretükre, helytörténetükre (Bárdos, 2009). Tíz éve már, hogy a település évfordulójából kiindulva az akkori József Attila Általános Iskola minden évben megrendezi az Orosházi Honismereti Hetet. Az iskola később református fenntartásúvá vált, a honismereti hetet azonban évről évre ugyanúgy megrendezik. A program keretein belül a tanulók egy-egy helytörténeti alaplappal ismerkedhettek meg. Ezeknek feldolgozásához élménypedagógiai módszereket alkalmaztak (Bárdos, 2021). A tanulók a települést járva fotóztak/fotózkodtak, kiselőadásokhoz ppt-eket gyártottak, filmeket, rajzokat és egyéb alkotásokat készítettek, dramatizáltak, báboztak és illusztráltak. Összességében a lehető legtöbb érzékszerv bevonásával, élményszerűen, széles körben mélyítették el ismereteiket. Ezen felül a gyerekek és a pedagógusok is neves előadóktól tanulhattak, például Pukánszky Bélától, Dénes Györgytől, Szent Tibortól, és még sorolhatnánk a neveket (Bárdos, 2021). A színes programsorozatok után akadtak, akik kedvet kaptak komolyabb kutatáshoz, így mélyebben beleásták magukat a helytörténeti források felkeresésébe, rögzítésébe. A diákkutatásokkal Zsolnai József 1997-ben megkezdett munkája kiteljesedett. 2021-re több mint 300 dolgozat készült el helyismereti témában. Ezen lendületet kapva a már összevont Orosházi Református Két Tanítási Nyelvű Általános Iskola osztályfőnöki órákon, és hagyományörző foglalkozásokon is teret adott a helytörténeti ismereteknek 4–8. évfolyamig. A cél évtizedeken

keresztül az volt, és továbbra is az, hogy felkeltsék a tanulók figyelmét Békés vármegye és a Dél-Alföld iránt (Bárdos, 2021).

### Kaposvár – várostörténeti kalauz

A Kaposfőhöz közeli megyei jogú város, Kaposvár történetéhez/történelméhez kapcsolódóan is készült rendkívül sokrétű, részletes kiadvány 2020-ban Nagy Zoltán és Jágerné Katona Zsuzsanna szerkesztésében, melynek címe: Kaposvár – várostörténeti kalauz. Létrehozásakor a cél egy munkatankönyv megalkotása volt, mely egyszerre informálta és tevékenykedtetne volna a tanulókat, ám a városhoz kapcsolódó információk mennyisége egy ilyen kiadvány létrehozását igencsak megnehezítette. Az így is terjedelmes könyv még vaskosabbá vált volna, ha különböző játékok, feladatok, feladványok bővítik\*.

A várostörténeti kalauz végül történelmi megközelítéssel adja át tudásanyagát, a következő fejezetcímekkel:

- „Kaposvár földje a népvándorlás koráig (az őskortól 567-ig),
- Kaposvár az avar és a Karoling-korban (568–900),
- Kaposvár földje a középkorban (900–1526),
- Kaposvár a török korban (1526–1686),
- Viharos idők (1686–1717),
- Új mezőváros születik (1712–1749),
- A gyarapodó megyeszékhely (1749–1799),
- Fegyveresek és műzsák (1800–1830),
- A reformkori Kaposvár (1830–1848),
- Forradalmas idők (1848–1849),
- Túlélni az önkényurat (1849–1866),
- A dualizmus első évtizedei (1867–1895),
- Kaposvár a századfordulón és a századelőn (1895–1914),

---

\* Gombos Péter szóbeli közlése alapján.

- A nagy háború éveiben (1914–1918),
- Forradalomból diktatúra (1918–1919),
- Két békés évtized (1919–1939),
- Ismét világháború (1939–1944),
- Újrakezdés a szovjet fegyverek árnyékában (1944–1948),
- Kaposvár a Rákosi-korszakban (1948–1956),
- Forradalom és szabadságharc 1956-ban
- Kaposvár a Kádár-korszakban (1956–1988),
- Rendszerváltozás az ezredfordulón (1988–2000),
- Kaposvár az új évezredben (2001–2019)” (Nagy szerk. 2020).

A fejezetek címeiből is világossá válik, hogy a város történetét rendkívüli részletességgel mutatják be az olvasóknak, így ez remek alap lehet bármely iskolafokozat helyi nevelésén belül a helytörténeti ismeretek átadásához/megszerzéséhez. Kifejezetten sok érdekességgel, az eddigi hiedelmekkel ellentétes leírást találunk például a török korból is, a kaposvári vár védelmével kapcsolatban:

„Sajnos Kaposvár védőire nem sok minden emlékeztet a mai városban. Az 1930-as években emléktáblát állítottak, de ezen – az akkori hiányos információk miatt – a megszökött Szél Pétert dicsőítették.” (Nagy szerk. 2020). Szél Péter a vár utolsó védelmezője helyett valójában a vár árulója volt, hiszen az 1930-as évek óta fény derült arra, hogy „tárgyalásba bocsátkozott a vár feladásáról...” (Nagy szerk. 2020).

A kiadvány rendkívül igényes – tipográfiájának, színes fotóinak, egyéb illusztrációknak, rövid képleírásainak és az említett érdekességeknek köszönhetően is. A képeken többek között megjelennek régészeti leletek, helyszínek, rajzos illusztrációk, iniciálék krónikákból, metszetek, üvegablakok, műalkotások, műemlékek, emlékművek, a város polgárai különböző programokon, eseményeken, helyszíneken – és még hosszasan sorolhatnám. Az ismertetőkön kívül az utolsó fejezet címe: „Látnivalók a természetben” (Nagy szerk. 2020), mely rövid ajánlásokkal, fotókkal hozza meg kedvünket a környékbeli természetes látnivalók felkeresésé-

hez. Mindezek után a történelmi eseményeket lerövidítve, kronológiai sorrendben helyezi el, évszámokkal ellátva, majd a rövidítések, képek és források jegyzékét követően személynévmutatóval segít minket az információszerzésben. Egyértelműen felismerhetőek benne a helyi nevezetességek, jellegzetességek, így akár felsősöknek, de leginkább a középiskolás korosztálynak remek lehetőséget teremt a könyv önálló tudásszerzésre, kutatómunkára. Terjedelméből, aprólékosságából sejthető, hogy minden helyi számára tartogathat eddig nem ismert, új információt. Összességében a készítő a lehető legalaposabban ismertetnek meg minket Kaposvár múltjával. Bár a kiadvány önmagában nem egy komplex helyi nevelési program, mégis számtalan lehetőséget rejt ahhoz, hogy egyéb tevékenységekkel, kiadványokkal vagy akár applikációval azzá váljon.

## Kaposfő és környéke: helyismereti összefoglaló

A mai Kaposfő három településből alakult ki a történelem során: Szomajomból, Póstelekből és Kaposfő pusztából (Beke szerk., 1989). A falu határából előkerülő leletek bizonyítják, hogy már az őskor óta éltek itt emberek. A honfoglalásig kelták, majd rómaiak lakták. A kelták szkordiusz nevű törzse telepedett meg e környéken, a Balatontól délre. Ezt a területet később a rómaiak hódították meg. Ittlétüket bizonyítják a korból származó pénzérmék. Ezután a honfoglalásig, rövid ideig különböző törzsek uralták a későbbi Pannóniát, például hunok, gótok, longobárdok, avarok, frankok és szlávok. A honfoglalást követően, a török hódoltság idejéig magyar családok lakták a településeket, III. András utolsó Árpád-házi király, Károly Róbert és Nagy Lajos uralkodásán át a különböző nemesi családok birtokán (Lesz, 2020). A török Kaposfőt sem kímélte, itt is pusztított, fosztogatott. Ez idő alatt mindössze tíz családra csökkent Zomajom lakossága (Beke szerk., 1989). A levéltári adatoknak köszönhetően ezt az időszakot is nyomon követhetjük, hogyan változott a családok száma, mikor nőtt vagy csökkent, illetve épp melyik nemesi családnak a területéhez tartozott (Lesz, 2020). Ezek az adatok rendelkezésünkre állnak a török kor utáni időket tekintve is: a felszabadító hadjáratokat követően öt éven belül a lakosság több mint a duplájára nőtt, 1720-ra már 27 háztartás szerepel az adólajstromokon (Beke szerk., 1989).

A 18. századig Szomajom fokozatosan fejlődött, ám Eszterházy herceg ezt a növekedést nem találta elég dinamikusnak, így katolikus, német ajkú családokat telepített be. Ez a döntése máig meghatározó történelmi mozzanata volt Kaposfő településének, hiszen a svábok hagyományai, szokásai, a katolikus hitük mindvégig befolyásolta a helység életét. A németek betelepítésének fő oka, hogy a Német Birodalomban a 17. században vallási háborúk dúltak. Hozzánk ezek a családok nem közvetlenül hazájukból (Baden-Württemberg és Hessen-Nassau környékéről), hanem

már másik magyar területekről lettek betelepítve, például a Bakonyból, de érkeztek Somogy és Baranya vármegye hercegi birtokairól is. A betelepítettek erdőirtással, majd ehhez kapcsolódóan szénégetéssel, mésztöltéssel foglalkoztak, később pedig egyre több új foglalkozás jelent meg köreikben, például földműves, takács, erdész, bognár stb. A levéltári adatoknak köszönhetően a 20. század elejéig is rengeteg információt szerezhetünk a múltunkról. Többek között arról, hogy mikor házasodtak először itt svábok, mikor házasodott először sváb magyarral, a német nevek hogyan változtak, magyarosodtak, illetve olvashatunk ezen házaspárok gyermekeinek kereszteléséről is, gyermekük neméről és nevééről. Továbbá informálódhatunk az iskolaalapításról és a templomépítésről, valamint ezek körülményeiről (Lesz, 2020).

A következő történelmi események, a világháborúk megrázták a település lakót. Az I. világháborúban 28 kaposfői regruta halt hősi halált különböző harctereken, de többen fogságba estek, vagy sérülten, megnyomorítva tértek haza. A háborút követően, 2-3 ínséges év után a falu visszanyerte dinamizmusát, és 1930-ra létszáma 1869 főre nőtt. A településen olvasóköri dalárda, nőegylet alakult, valamint létrejött a Levente Egyesület, a Polgári Lövészklub és a Tűzoltó Egyesület is (Lesz, 2020). Az élet kezdett visszatérni a normál kerékvágásba, de rögtön az 1930-as évek elején megjelent a Volksbund német népi mozgalom, mely ezt a területet is elérte. A mozgalom követői azt szerették volna, hogy az iskolában csak német nyelvű oktatás legyen, ám a falu évekig ellenállt ennek. 1941-ben a népszavazáson bontakozott ki a legszebben és legvilágosabban ez az ellenállás, hiszen a falu németjei is magyarnak vallották magukat, így – a voksolási adatoknak köszönhetően – nem tették kötelezővé a kizárólagosan német nyelvű oktatást (Beke szerk., 1989).

Az 1939-ben kirobbanó II. világháború sem kímélte az itteni férfiakat. Sokan önszántukból, sokan behívó parancsra vagy a magyar, vagy a német, vagy az SS hadseregbe kerültek. Megtapasztalták a háború borzalmaival, többen elestek a Don-kanyarban, vagy hadi fogságba kerültek. 1944 december 2-án elfoglalták Kaposvárt is. Egy ideig itt húzódott a

front, aztán tovább vonult Nagybajom és Böhönye közé, majd megállt közel három hónapig. 1945-ben a háború végével sem könnyebbülhettek meg a helyiek, hiszen az itthon maradtakat már egy évvel korábban, 1944-ben kényszermunkára hurcolták. Ők először arról kaptak tájékoztatást, hogy 15 napig a Kaposvár és Pécs között felrobbant vasútvonalat kell rendbe hozniuk, így ennyi időre elegendő élelmet vittek magukkal. Végül embertelen körülmények között, marhavagonokban a Szovjetunióba szállították őket, ötévnyi kényszermunkára. Akik életben maradtak a „malenkiji robot” munkában, 1949-ben térhettek haza (Lesz, 2020).

A világháborúk után a falu ismét kezdett felébredni rémálmából. Megkezdődött a károk helyreállítása, a templom renoválása. Az iskolákat 1948-ban államosították, így a helyi kaposfői iskolát is, melyet folyamatosan bővítettek, hiszen egyre több gyerek született, egyre többen jártak iskolába. A hiányzó tanítói szerep betöltését, valamint a helyi plébánia létrehozását is meg kellett oldani (Beke szerk., 1989). A papokat sűrűn áthelyezték egyik településről a másikra, közülük sokakat koholt vádakkal évekig börtönben tartottak. Mivel az iskolák kikerültek az egyház fenntartása alól, ezért a hittanórákat a fűtetlen templomban, iskolán kívül kellett megoldaniuk. A mélyen vallásos helyiek ennek ellenére is áldoztak, bérnalkoztak, mely események egyikén a veszprémi püspök is részt vett. A hittanoktatás csak 1972-től kerülhetett újra vissza az iskolába. A falu lakóinak napjainkig is rendkívül fontos hitének és sváb múltjának megőrzése, mely nemcsak a vallási életben, hanem az iskola nemzetiségi német-oktatásában is megmutatkozik (Lesz, 2020).

## A saját taneszköz elkészítésének menete

### Igényfelmérés

Munkám megkezdése előtt igényfelmérő kérdőívet készítettem a Google űrlapok segítségével, így tájékozódva arról, hogy a kollégáim egyáltalán hasznosnak tartják-e egy helytörténeti munkafüzet elkészítését. A Szennai Fekete László Általános Iskola Kaposfői Tagintézményének 20 főből álló pedagógiai közösségéből 20-an töltötték ki a kérdőívet. Ők nem csak az igen és a nemleges válaszok megadásával, hanem további, egyéni gondolatok megosztásával.

A kérdőív kérdései:

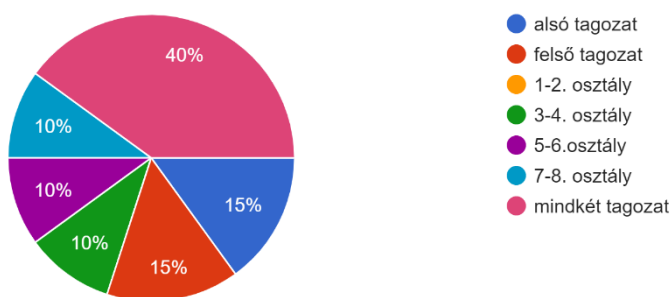
1. Többségében alsó vagy felső tagozaton tanítasz?
2. Fontos-e számodra a helyi jellegzetességek, szokások vagy a helytörténet beépítése az oktatásba?
3. Tanóráidba be tudod-e építeni a helyi jellegzetességeket, szokásokat vagy a helytörténetet?
4. Ha igen, milyen rendszerességgel? (1-től 5-ig terjedő skálán, 1: egyáltalán nem, 5: teljes mértékben)
5. Tanórákon kívül bármilyen iskolai programba be tudod-e emelni a helyi jellegzetességeket, szokásokat vagy a helytörténetet?
6. Ha igen, milyen rendszerességgel? (1-től 5-ig terjedő skálán, 1: egyáltalán nem, 5: teljes mértékben)
7. Ha készülné Kaposfő településéhez és környékéhez gyermekeknek szóló, munkafüzet jellegű kiadvány, használnád a tanórákon vagy tanórákon kívüli programokon?
8. Melyik korosztálynak szóló kiadványt tartanád hasznosabbnak?
9. Milyen jellegű feladatokat látnál benne szívesen? (Pl. keresztrejtvény, szókereső, színező stb.)



10. Mely környező településeket/természeti kincseket látnád szívesen a munkafüzetben a települési jellegzetességeken kívül?

A kérdőívet kitöltő munkatársak többsége csak felső tagozaton tanít (11 fő), kisebb része csak alsó tagozaton (7 fő), és a legkisebb arányban jelent meg a mindkét tagozaton tanító pedagógusok száma (2 fő). A második kérdés válaszai alapján 18 főnek fontos a helyi nevelés, míg 2 fő számára nem az. A tanórákon és a tanórákon kívüli foglalkozásokon 16 fő gondolja úgy, hogy be tudja építeni a helyismeretet, helytörténetet, míg 4 fő ezt ezeken az alkalmakon nem tudja megtenni. A rendszerességhez kapcsolódó válaszok alapján átlagosan a 3-as számot jelölték (első körben 8, majd 7 fő), tehát közepes mértékben tudják a lokális információkat átadni. Ha készülne munkafüzet, azt a kitöltők mindegyike szívesen használná, beépítené oktatási gyakorlatába. A célkorosztály kitűzéséhez a legkülönbözőbb válaszok érkeztek, lényegében a megfelelő, minden választ és igényt lefedő megoldás az, ha készül alsó és felső tagozatosok számára egyaránt munkafüzet.

Melyik korosztálynak szóló kiadványt tartanád hasznosabbnak?  
20 válasz



*A 8. kérdés válaszait igazoló grafikon*

*7. sz. melléklet*

A feladatok jellegére vonatkozó válaszokban voltak, akik általános igényeket írtak le, például: „Mindegyik jó, minél színesebb, érdekesebb legyen! Sokféle feladattípussal.” vagy „Játékos, foglalkoztató feladatokat.”, de

szerencsére ennél pontosabb ötletek is megfogalmazódtak: „Rövid leírás egy-egy eseményről, rövid helytörténet, népszokások.”. Vagy: „Rejtvény, színezők, régi fényképek: emberekről, épületekről, használati tárgyakról.”. Az utolsó kérdés válaszaiban pedig felmerült egy érdekes meglátás, melyre először nem gondoltam. Kérték, hogy Kaposfő településén kívül azok a környező falvak jelenjenek meg benne, melyről nagy számban járnak tanulók iskolánkba, például Jákó, Gige, Kiskorpád, Kisasszond. Ezen felül nagy számú szavazatok érkeztek Kaposvárra, a Desedára, Petörkére, illetve a Szennai Skanzenre (ezek megadott válaszok voltak), ezen felül pedig újabb ötletként jelent meg a Kassai-völgy, a kaposmérői Bölényfarm, Patca, illetve a Zselic. Egyetlen olyan válasz érkezett, mellyel végül egyetértettem, és a bőséges történelmi információknak köszönhetően erre koncentráltam: „Ha Kaposfő, akkor más ne legyen benne.”. A rendkívül sokrétű információ, levéltári adat, illetve a történelem nagy fordulópontjaihoz kapcsolódó, helyi történetek érdekesebbek arra, hogy más ne vonja el róluk a figyelmet. További, környékbeli helyi értékek megjelenítését különálló kiadványokban tudnám elképzelni.

#### A munkafüzet létrehozásának célja

Saját munkám, melyben taneszközt készítek a helytörténeti ismeretek elmélyítéséhez, leginkább a törökszentmikósi tankönyvcsalád megalkotásához áll közel. Bár a két kiadvány, – mely alsó és felső tagozatosoknak szól – kisebb korcsoportot fog át, és nem szerveződik köré konkrét program, célja mégis, hogy elindítsa a tanulókat egy úton Kaposfő megismerésében. Hiszem, hogy egy színes, tevékenykedtető munkafüzet, melyben a tanuló önállóan is végezheti a feladatokat, meghozza a kedvét a település felfedezésében, történetének, történelmének megismerésében. Természetesen ezt a munkafüzetet is lehet szigorúan, négy fal között, osztályteremben alkalmazni, azonban sokkal színesebbé tehető sétákkal, helyi túrákkal, fotók készítésével, illetve iskolán kívüli helyszíneken történő

kitöltéssel, játékkal. Mindkét munkafüzetben adok ajánlást munkaformára, de valójában a foglalkozást vezető pedagógus döntheti el, miképp használja fel annak tudásanyagát, illetve az abban található játékos feladványokat.

## A munkafüzet elkészítésének menete

Információgyűjtés, szelektálás életkori sajátosságoknak megfelelően

Az információgyűjtés első körben a munkatársakkal való közös beszélgetésből indult, majd ezt követte Beke Pál és Lesz Gyula helytörténeti könyvének alapos tanulmányozása. A korábban részletezett történelmi események a kiadványokban felnőtteknek szólnak, ezért szelektáltam a tudni-valókból: Mi az, ami érdekelhet egy tanulót ebből a rengeteg, részletesen megfogalmazott adatból? Hány éves tanulót érdekelhet az általam kiragadott esemény? Hogyan lehetne azt az életkori sajátosságoknak megfelelően átadni, játékos, tevékenykedtető feladatokkal létrehozni? A bevezetésben említettem munkafüzeti kiadványokat, amelyek inspiráltak munkám ezen részében is, így belőlük, valamint Zatoschil Ballai Zsuzsa: A helytörténet tanítása választható tantárgyként című munkájából, illetve eddigi tapasztalataimból ihletet merítve kigyűjtöttem azokat az önállóan, páros vagy akár csoportmunkában is megoldható feladattípusokat, amelyeket a tanulók általában kedvelnek.

Alsó tagozatosok kiadványában megjelenő témakörök:

- játék a címerrel,
- történelmi információk, melyekhez nincs szükség háttértudásra, összefüggő eseménysorozatok ismeretére (németek betelepítése Kaposfőre),
  - a mai Kaposfő település részei: Szomajom, Póstelek, Kaposfőpuszta,

- kaposfői német családnevek megismerése, kapcsolása a településhez,
- itt lakók építkezési szokásai: játék a vályogházakkal kapcsolatban,
- régi foglalkozások,
- régi helyszínek,
- legkisebbeknek való labirintusjáték (település egyik részéből a másikba),
- a templommal kapcsolatos kreatív feladatok,
- évszakokhoz kapcsolódó feladat,
- tavaszi ének.

Az előbb felsoroltak a következőket foglalják magukba Zatoschil Balla Zsuzsa munkájából: a település földrajzi elhelyezkedését, történelmi háttérét a kialakuláskor, valamint az etnikai összetételét. A tanulmány ennél sokkal részletesebb és sokszínűbb tudásanyagot gyűjt össze, amit hosszútávon dolgoz fel a tanulókkal. Itt azonban a rövidtávú, egy-egy eseményhez, programhoz kapcsolódó feladatokhoz, és az alsó tagozatosok életkori sajátosságaihoz kapcsolódva a fentebb felsorolt témakörök illeszkednek.

A felső tagozatosok témáiban Zatoschil felsorolásából már több jelenik meg: a település földrajzi elhelyezkedése, történelmi háttér a kialakuláskor, első írásos említés, etnikai összetétel, háborús vagy forradalmi emlékművek, szobrok, emléktáblák, műemlék-házak, régi házak, a település híres szülöttei, a település híres vendégei, látogatói, valamint régi utcák (településrészek).

Felső tagozatosok kiadványában megjelenő témakörök:

- címer tervezése,
- különböző történelmi korokban, különböző népek, törzsek letelepedése Kaposfő területén,
- régészeti leletek,
- a mai Kaposfő település részei: Szomajom, Póstelek, Kaposfőpuszta, valamint a részek régies elnevezései,

- ismeretterjesztő történelmi leírások: honfoglalás, török hódoltság, 18–19. század: németek betelepítése, I. világháború, II. világháború,
- térképolvasási feladatok a történelmi időszakokhoz kapcsolva,
- képértelmezés: képek összekapcsolása történelmi eseménnyel,
- a falu nevének eredete (szórakoztató jellegű feladat),
- Fodor András, a Kapos-menti költő munkássága és művei,
- mai kaposfői helyszínek, emlékművek felismerése, felfedezése,
- több, mint 100 évvel ezelőtti iskolai fotók összehasonlítása a mai iskolával.

#### Pedagógiai módszerek, feladatok meghatározása

A feladattípusok, munkaformák, valamint a módszerek meghatározottak a munkafüzetben. Ahogy említettem, ezeket a pedagógusok szabadon változtathatják, kiegészíthetik céljuknak, csoportjuknak, illetve a foglalkozás kereteinek megfelelően. Az általam választott játékokat, módszereket az önálló elvégezhetőség alapján válogattam ki, hiszen célom, hogy ne csak az iskola keretein belül lehessenek megoldhatóak, hanem akár egyedül, barátokkal vagy a családdal is. Ehhez próbáltam egyszerű, érthető és pontos utasításokat írni, melyek lehetővé teszik az önálló értelmezést. Ikonokkal jelölöm munkámban a célkorosztályt, osztályfokozattal meghatározva. Az ikonok minden feladat felett megjelennek, ez azonban csak egy ajánlás. Véleményem szerint nagy lehet az átjárhatóság a tagozatok feladatai, és az egyes osztályoknak szánt feladatok között is. Ez függhet az adott csoport összetételétől, képességeitől, hozzáállásától, a pedagógus céljától és még sorolhatnám.

Alsó tagozaton alkalmazott feladattípusok:

- színező,
- rövid kifejtős feladat,
- különbség kereső,
- szókereső,
- okoseszközökkel leolvasható QR-kódok,

- titkosírás,
- kutatómunka az interneten: hozzá képes, karikázós feladat,
- rajzos feladat,
- labirintus játék,
- fotók rekonstrukciója,
- rajzos, tervezői feladat,
- ének.

Felső tagozaton alkalmazott feladattípusok:

- tervezés,
- okoseszközökkel leolvasható QR-kódok,
- sorba rendezés QR-kód alapján,
- nyírás, ragasztás,
- rövid kifejtős feladat – összefüggések keresése,
- QR-kód alapján képeken szereplő tárgyak, népek meghatározása,
- szókereső,
- szövegértés (történelmi szemelvények, életrajzi adatok, versek),
- térképolvasás,
- képi értelmezés,
- irodalmi művek értelmezése,
- illusztráció készítése,
- rímalkotás,
- szövegalkotás,
- keresztrejtvény,
- fotózás,
- fogalmazás.

#### Tantárgyi koncentráció

Az alsó tagozatos munkafüzetben az egyszerűbb feladatok és rövidebb ismeretanyag megjelenítése kevesebb tantárgyi koncentrációra ad

lehetőséget, mint a felső tagozatos verzióban felhasznált tudásanyag. Alsó tagozaton tehát a következő tantárgyi koncentráció valósul meg:

- vizuális kultúra: színezési, rajzolási, tervezési feladatok,
- magyar nyelv és irodalom: rövid kifejtős feladat, szókereső, titkosírás, QR-kódok – szövegértési feladatok, írásbeli szövegalkotás,
- technika és tervezés: vályogházzal kapcsolatos tudnivalók,
- nemzetiségi német: titkosírás német családnevek megismerésével,
- testnevelés: séta a fotózási feladatokhoz,
- digitális kultúra: QR-kódok leolvasása okoseszközök segítségével,
- ének-zene: tavaszi népdal közös éneklése.

Felső tagozatos kiadványban megjelenő tantárgyi koncentráció:

- vizuális kultúra: tervezési feladatok, illusztráció készítése,
- történelem: régészeti leletek, történelmi szemelvények,
- technika és tervezés: nyírás, ragasztás a történelmi népek előfordulásánál,
- magyar nyelv és irodalom: rövid kifejtős feladat, szókereső, QR-kódok – szövegértési feladatok, Fodor András élete, művei, rímalkotás, írásbeli szövegalkotás, keresztretjtvény,
- földrajz: térképolvasás,
- testnevelés: séta, túra,
- nemzetiségi német: német családnevek,
- digitális kultúra: QR-kódok leolvasása okoseszközök segítségével.

Kulcskompetenciák, fejlesztési területek

A fentebb felsorolt tantárgyi koncentrációk, feladattípusok különböző képességek fejlesztésére alkalmasak. A következő részben a munkafüzettel fejleszthető kulcskompetenciákat sorolom fel, melyek a helytörténeti ismeretek megszerzésén kívül valósulhatnak meg.

A kiadványokkal fejleszthető kulcskompetenciák (alsó és felső tagozaton egyaránt, az életkori sajátosságoknak megfelelő eltéréssel):

- a tanulás kompetenciái: önálló ismeretszerzése alkalmas feladatok,
- kommunikációs kompetenciák (anyanyelvi és idegen nyelvi): írásbeli és szóbeli szövegalkotás,
- digitális kompetenciák: QR-kódok leolvasása okoseszközökkel, önálló, internetes kutatómunka elvégzése okoseszközökkel,
- matematikai, gondolkodási kompetenciák: összefüggések keresése,
- személyes és társas kapcsolati kompetenciák: csoportmunka, páros munka elvégzése, fotós feladat elvégzése kiválasztott emberekkel pl. család, barátok, az osztály stb.,
- kreativitás, a kreatív alkotás, önkifejezés és kulturális tudatosság kompetenciái: üveglak, címer tervezése, színezési feladatok.

A felsorolt kompetenciák az említetteken kívül sokkal részletesebb fejlesztési lehetőségeket rejtenek magukban. A helyesírás, a szóbeli és írásbeli szövegalkotás, a szövegértés, szókincsbővítés, lényegkiemelés, összefüggések keresése, képek értelmezése, kreativitás, idegen nyelvi ismeretek, mindkét tagozat kiadványaiban megjelennek. Ezen felül az alsó tagozatosban megjelenik a finommotorika fejlesztése, például a színezős és a labirintusos feladatban, melyek szándékosan az általános iskola legfiatalabb korosztályának szólnak.

Atipikus fejlődésű tanulók bevonása a helytörténeti kiadvány alkalmazásába

Ahogy általánosan is egyre elterjedtebb, így iskolánk tanulói közt is vannak atipikus fejlődésű gyerekek: sajátos nevelési igényű, valamint beilleszkedési, tanulási, magatartási problémákkal küzdők (sni, btmn). Az első kategóriába, a sajátos nevelési igényű tanulók közé tartoznak azok, akik mozgásszervi, érzékszervi, értelmi, vagy beszéd fogyatékosok, akár halmozottan is, ezen kívül a különböző pszichés zavarokkal és az autista spektrumzavarral küzdők, illetve az ADHD-s tanulók (Attention Deficit Hyperactivity Disorder, figyelemhiányos hiperaktivitás zavarral küzdők)



(Bolla, 2021). A gyűjtőfogalom használatára azért van szükség, mert a jogilag ide tartozók kedvezményeket kapnak, valamint különleges bánásmódban részesülnek. A btmn-es (beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdők) enyhébb tüneteket produkálnak, mint az sni-s tanulók, így náluk a probléma forrása nem az idegrendszer fejlődési zavarából adódik (Bíró, 2020).

Az atipikus fejlődésű tanulók integrálását a gyermekkultúra elérhetőbbé, könnyebbé teszi például szabad játékkal, de kötött játékos tevékenységgel is, illetve a művészetekkel és az ezekben rejlő energiákkal (Bolla, 2021). Saját taneszközömben is törekedtem a változatos, játékos, szociális cselekvéseket, interakciókat elősegítő feladatok összeállítására. Bár mindegyik sni-s és btmn-es tanuló más, a foglalkozást/tanórát vezető pedagógus előre tudja, melyik feladattípus, munkaforma, vagy tevékenység fog jó hatással lenni az adott tanulóra. Előfordulhat, hogy az autista tanulóknak nehézséget okoz a közösségben végzett játék vagy feladat, így az önállóan megoldhatók jobban elnyerik tetszésüket, de előfordulhat ennek ellenkezője is egy ADHS-s tanulónál, aki jobban érzi magát tevékenykedtető, a hétköznapiól eltérő, közösségi jelleggel megoldható feladatok megoldása során. Az integráció a mindennapokban is nagy kihívást jelent a pedagógusok számára. Munkafüzetemben a változatossággal igyekeztem biztosítani a választási lehetőséget számukra, remélve, hogy akár több olyan játékos feladat is akad, amivel szívesen foglalkozik az sni-s vagy btmn-es tanuló, akár társas formában, akár önállóan.

Munkafüzet készítéséhez használt programok

A munkafüzet elkészítéséhez a felsorolt pedagógiai szempontokon kívül egyéb szempontokat is figyelembe kellett vennem, például a felhasznált képek jogtisztaságát. Ennek érdekében a felhasznált illusztrációk nagy része a pixabay.com weboldalról származik, ahol találhatóak jogdíjmentesen felhasználható képek. Ezen felül pár speciális képet a Google-kereső „Creative Commons licensek” funkciójával sikerült felfedeznem. A

bevezetésben említett kiadványok, amelyek inspiráltak sajátom elkészítésében, jó mintát mutattak arra, hogy egy-egy munkafüzet végig vezetését egy konkrét figura segíti.

A figurák az alsós és a felsős kiadványban különbözőek. Ezeket szintén a pixabay weboldalaról sikerült letöltenem, ahol egy-egy feltöltő ugyanazt a karaktert több élethelyzetben, pózban elkészítette. Így lett az alsósoké Pitz Úr, akinek neve már önmagában is kaposfői sváb vezetéknév (egyben kimondva pedig viccesen: Picúr), a felsősöké pedig „Hofi”, akinek neve a Hoffman vagy Hofman vezetéknévből ered. Ezek a német családnevek mind megjelentek Kaposfő történetében. Ilyen jellegű apróságokban is fontosnak láttam az egyezést és a településhez való kapcsolódást. Az említett képek sajnos nem minden esetben egyeztek meg az elvártaknak. Mivel a jogtisztá képek szerkeszthetők és változtathatók, így egy-egy apróság megszerkesztéséhez a paint.net nevezetű képszerkesztő programot használtam. Esetenként a háttér egyszerűsítéséhez, a fájlformátum megváltoztatásához vagy egy-egy egyszerű elem eltüntetéséhez, hozzátételéhez szolgált szerkesztési funkciókkal. Ezen felül a címer színezhetővé tételéhez, a különbségkereséshez, és a labirintus tovább fejlesztéséhez nyújtott nagy segítséget. Maga a munkafüzet a PowerPoint program segítségével készült, itt ugyanis egyszerű volt a képek és a szövegdobozok mozgatása. A felsős segédlet térképes feladataihoz a képeket az openstreetmap.org című weboldalról töltöttem le, ugyanis itt voltak adottak a felhasználási feltételek, a keresztrejtvényt pedig a learningapps.org című weboldal segítségével szerkesztettem meg. A szókeresőt, a titkosírás megfejtéséhez kapcsolódó táblázatot, valamint egyéb alakzatokat a Word szövegszerkesztőjével tudtam egyszerűbben elkészíteni. A templomról készült színezőt saját fotó segítségével a mimi-panda.com weboldalon alakítottam át színezővé, valamint a paint.nettel finomítottam rajta. A QR-kódokat a qrcode-free.net weboldalon készítettem el, amely megkönnyítette munkámat, hiszen nem internetes felületre tölti fel a tudnivalókat, hanem a megnyitott okoseszköz jegyzetömbjén keresztül tölti be az információkat, így azok internet nélkül is elérhetővé válnak.

## Összegzés

Összességében a helyi nevelés témakörét kutatva arra a megállapításra jutottam, hogy még számtalan lehetőség áll a magyarországi települések rendelkezésére, hiszen kevesebb komplex helyi nevelési törekvésről olvastam a megjelölt forrásokban, mint amennyire a kutatásom elején számítottam. A települések eltérő tulajdonságai, történelmi jelentőségük pedig változatos programokra adnak lehetőséget, a megfelelő kutatással, életkori sajátosságokhoz, célközönséghez alakított programok létrehozásával. A mai, felgyorsult, okoseszközökkel és internetes kommunikációval átszótt világban különösen fontosnak tartom gyökereink megismerését, felfedezését, ezáltal identitásunk kialakulásának megalapozását. A helyi nevelésre elég hangsúlyt fektetve, már gyermekkorban kialakulhat egy kapcsolódás, a hova tartozás érzése, mely az élet későbbi szakaszaiban rendkívül fontossá válhat.

A fogalmi áttekintés során megjelent gyermekkultúra, helyismeret, helytörténet, honismeret, múzeumpedagógia együttesen, komplexen alapozzák meg a helyi nevelést. Mindegyik szerves részét képezi az egésznek, hiszen helyszínnel, módszerekkel, munkaformákkal, forrásokkal stb. segítik a folyamatot.

Az általam készített munkafüzet ezt a helyi kötődést iskolai keretek között, de nemcsak ott, hanem informális tanulás keretében, akár családi viszonylatban is segítheti. Célom, hogy a tevékenykedtető, könnyen elvégezhető és érdekes feladatok felkeltsék a tanulók érdeklődését saját lakóhelyükkel, iskolájuk településével, ezáltal akár saját (más) településük megismerésével kapcsolatosan. Hiszem, hogy ez a kíváncsiság a szűkebb környezet iránt később a jóval tágabb környezetükkel kapcsolatosan is megfogalmazódik.

A munkafüzetben a már említettek alapján tehát tesztek ajánlásokat munkaformára, módszerre, feladatra, témára, de valójában célom egy gondolatelindító segédlet létrehozása, mely a pedagógusok körében újabb

és újabb ötleteket szülhet a lokális neveléshez, akár a tantárgyi koncentrációt, a fejlesztési területeket, kulcskompetenciákat vagy egyszerűen csak a településsel kapcsolatos információkat tekintve.

## Irodalomjegyzék

1. Bárdos Zsuzsa (2009): A helytörténet tanításáról, tanulásáról Orosháza példáján. In: Honismeret, 37. évfolyam, 6. sz. 3–18. p.
2. Bárdos Zsuzsa (2021): „Prédikátorok nyakas népe ez...” : Orosháza múltjának tisztelete a település református iskolájában. In: Honismeret, 49. évf. 6. sz. 1–5. p.
3. Beke Pál szerk. (1989): Első Kaposfői Kalendárium. Kaposfő: Községi Közös Tanács
4. Benák Krisztián és mtsai. (2024): Hévízi mesék, 2012. Hévízi galéria oldala URL: <http://www.hevizgaleria.hu/muvelodesi-kozpont/helytorteneti-tudastar/hevizi-mesek> (2024.02.02.)
5. Bényei Miklós (2008): Helyismeret, helytörténet. Eger: EKF Líceum Kiadó
6. Bíró Endre szerk. (2020): Szakmai ajánlás a beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel (btmn) küzdő gyermekeket, tanulókat az óvodai és iskolai nevelésük-oktatásuk során megillető különleges bánásmódhoz; a fejlesztő pedagógiai ellátás gyógypedagógiai tartalmaira; a pedagógiai segítség céljaira, feladataira és módszereire; valamint a btmn tanulói jogokhoz kapcsolódó joghasználatra. Budapest: ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar
7. Bolla Veronika – Balogh Evelin (2021): Az atipikus fejlődés és a gyermekkultúra kapcsolódási pontjai. Győr: Pongrácz Attila az Apáczai Csere János Kar dékánja
8. Bószéné Szatmári-Nagy Anikó (2013): (Élet)korszerű helyismereti – helytörténeti kiadványok élményközpontú használata az oktatásban. In: Vzdelávanie, Výskum A Metodológia, 552–557. p.
9. Bús Imre (2021): Gyermek – kultúra – pedagógia. Szekszárd: PTE KPVK és Dienes Zoltán Gyermekkultúra és Pedagógiai Továbbképző Kutatóközpont

10. Csepeli György (2003): Emberek vetése. Budapest: József Attila Kiadó
11. Demeter Katalin (2016): Demokrácia, identitás, nevelés, In: Gyermekeknevelés, 4. évf. 2. sz. 25–34.p.
12. Fülöp Tamás (2020): Közgyűjteményi digitális tartalmak a helytörténet oktatás szolgálatában., Kecskemét: Neumann János Egyetem
13. Iski Szilvia (2024): Hová tűnt a habverő? (Keszthelyi Kastélymésék) URL: <https://fliphtml5.com/untwv/qein> (2024.02.02.)
14. Kiss Gábor (2002): Honismeret és természetvédelem az erdei iskolában. In: Honismeret, 30. évf. 1. sz. 18–20. p.
15. Lesz Gyula (2020): Fejezetek a Kaposfő-szomajomi németek történetéből. Kaposvár: Kaposfői Német Nemzetiségi Önkormányzat
16. Mihalik Laura (2008): Virtuális valóság, könyvtár, helyismeret. In: Könyv, könyvtár, könyvtáros, 17. évf. 4. sz. 12–17. p.
17. Nagy Zoltán szerk. (2020): Kaposvár : Várostarténeti kalauz. Kaposvár: Kaposvár Megyei Jogú Város Önkormányzata
18. OMVK - Országos Magyar Vadászakamara ifjúsági Kiadványa (2024): Kisvadász c. folyóirat URL: <https://omvk.hu/oldal/kisvadasz-letoltheto-szamok> (2024.02.02.)
19. Őszi Zoltán szerk. (2009): Barátunk a múzeum – foglalkoztató füzetek sorozat. Kaposvár: Somogy Megyei Múzeumok Igazgatósága
20. Palotainé Simon Ilona (2003): „A múzeumpedagógia elméleti alapjai.”. In: Foghtúy Krisztina és Szepesházy Ágnes (szerk.): Múzeumpedagógiai tanulmányok I. ELTE PPK Oktatás-módszertani Központ, Budapest. 11–18. p.
21. Raffai Judit (2022): Földön látszik, égen jár : A nap, a hold és a csillagok. Vajdasági magyar néprajzi ismeretek gyerekeknek, szülőknek és pedagógusoknak. Szabadka: Institute for Hungarian Culture in Vojvodina
22. Schlichter-Takács Anett (2019): Tanítsunk Múzeumban! Baja: Eötvös József Főiskola

23. Schlichter-Takács Anett (2022): Múzeumról, múzeumpedagógiáról, interaktivitásról nyelvi kontextusban. URL: <https://e-nyelv-magazin.hu/2022/04/23/muzeumrol-muzeumpedagogiarol-interaktivitasrol-nyelvi-kontextusban/> (2024.02.02.)
24. Szántó Imre (1997): A helytörténeti kutatások elméleti és módszertani kérdései. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó
25. Zatoschil Ballai Zsuzsa (2019): A helytörténet tanítása választható tantárgyként. In: Történelemtanítás, X, 1. sz.

## A munkafüzethez felhasznált képek forrásai

1. alsós munkafüzet kísérőfigura: <https://pixabay.com/hu/vectors/f%C3%A9rfi-utaz%C3%A1s-okostelefon-aktat%C3%A1ska-1597966/> (2024.03.03.)
2. <https://pixabay.com/hu/vectors/f%C3%A9rfi-turista-aktat%C3%A1ska-b%C5%91r%C3%B6nd-ing-1598050/> (2024.03.03.)
3. <https://pixabay.com/hu/vectors/fot%C3%B3s-f%C3%A9nyk%C3%A9p-kamera-dslr-t%C3%A1ska-1598058/> (2024.03.03.)
4. <https://pixabay.com/hu/vectors/f%C3%A9rfi-turista-holding-t%C3%A1ska-1598067/> (2024.03.03.)
5. <https://pixabay.com/hu/vectors/helikopter-pil%C3%B3ta-f%C3%A9rfiak-emberek-1598077/> (2024.03.03.)
6. számok: <https://pixabay.com/hu/illustrations/ikonok-form%C3%A1k-szimb%C3%B3lumok-k%C3%A9szlet-1315011/> (2024.03.03.)
7. térkép: <https://pixabay.com/hu/vectors/megye-magyarorsz%C3%A1g-t%C3%A9rk%C3%A9p-vector-892470/> (2024.03.03.)
8. távcső: <https://pixabay.com/hu/vectors/eszk%C3%B6z-csilag%C3%A1szat-felfedez-szem-8450374/> (2024.03.03.)
9. háttér: <https://pixabay.com/hu/vectors/t%C3%A1jk%C3%A9p-mez%C5%91ket-felh%C5%91k-f%C5%B1-hegy-152502/> (2024.03.04)
10. szőlő: <https://pixabay.com/hu/vectors/sz%C5%91f%C3%B3rt-viogrier-sz%C5%91f%C3%B3rt-sz%C5%91f%C3%B3rt-161763/> (2024.03.04)
11. templom: <https://pixabay.com/hu/vectors/templomvall%C3%A1s-hit-%C3%A9p%C3%B3tlet-5549887/> (2024.03.04.)



12. folyó: <https://pixabay.com/hu/vectors/v%C3%ADz-patak-foly%C3%B3-folyam-nedves-k%C3%A9k-908813/> (2024.03.04.)
13. domb: <https://pixabay.com/hu/vectors/t%C3%A1jk%C3%A9p-l%C3%A1tv%C3%A1ny-z%C3%B6ld-f%C5%B1-dombok-%C3%A9g-304068/> (2024.03.04.)
14. busz: <https://pixabay.com/hu/vectors/iskolabusz-busz-iskola-s%C3%A1rga-303727/> (2024.03.04.)
15. nap: <https://pixabay.com/hu/vectors/nap-term%C3%A9szet-s%C3%BCt-a-nap-k%C3%B6nyv%C5%B1-2081066/> (2024.03.04.)
16. könyv: <https://pixabay.com/hu/vectors/k%C3%B6nyv-nyitott-oldalak-olvas%C3%A1s-161128/> (2024.03.07.)
17. alma: <https://pixabay.com/hu/illustrations/alma-ikon-alma-ikonok-minta-darab-4017545/> (2024.03.07.)
18. vargánya: <https://pixabay.com/hu/vectors/gomba-s%C3%A1rga-varg%C3%A1nya-tin%C3%B3ru-gomba-160043/> (2024.03.07.)
19. út: <https://pixabay.com/hu/vectors/utca-orsz%C3%A1g-%C3%BAt-%C3%BAt-egyenes-159678/> (2024.03.07.)
20. levél: <https://pixabay.com/hu/vectors/lev%C3%A9l-n%C3%B6v%C3%A9nyen-k%C3%A9sz%C3%B6ld-stiliz%C3%A1lt-1821763/> (2024.03.07.)
21. üst: <https://pixabay.com/hu/vectors/%C3%BCst-faz%C3%A9k-t%C5%B1z-h%C5%91s%C3%A9g-f%C5%91z%C3%A9s-pokol-161102/> (2024.03.07.)
22. róka: <https://pixabay.com/hu/vectors/r%C3%B3ka-v%C3%B6r%C3%B6s-r%C3%B3ka-vad-ragadoz%C3%B3-eml%C5%91s-5498738/> (2024.03.07.)
23. ibolya: <https://pixabay.com/hu/vectors/ibolya-lila-vir%C3%A1g-vir%C3%A1g-z%C3%A1s-vir%C3%A1gok-6185991/> (2024.03.07.)

24. ház: <https://pixabay.com/hu/vectors/itthon-h%C3%A1z-%C3%A9p%C3%BClet-%C3%A9p%C3%ADt%C3%A9szet-ablak-158089/> (2024.03.07.)
25. pipacs: <https://pixabay.com/hu/vectors/m%C3%A1k-pipacs-ter%C3%BClet-term%C3%A9szet-r%C3%A9t-4728377/> (2024.03.07.)
26. jégcsap: <https://pixabay.com/hu/vectors/grafikus-j%C3%A9gcsap-j%C3%A9gcsapok-hideg-3766673/> (2024.03.07.)
27. mókus: <https://pixabay.com/hu/vectors/m%C3%B3kus-%C3%A1llat-h%C3%A1zi-kedvenc-1456764/> (2024.03.07.)
28. macska: <https://pixabay.com/hu/vectors/macska-rajzfilm-kitty-cica-sz%C5%91rme-8567062/> (2024.03.07.)
29. zápor: <https://pixabay.com/hu/vectors/felh%C5%91id%C5%91j%C3%A1r%C3%A1s-csapad%C3%A9k-es%C5%91felh%C5%91k-37011/> (2024.03.07.)
30. vagon: <https://pixabay.com/hu/vectors/sz%C3%A9n-vas%C3%BAti-vonat-kocsi-1293183/> (2024.03.07.)
31. erdő: <https://pixabay.com/hu/vectors/erd%C5%91f%C3%A1kn%C3%B6v%C3%A9nyek-lomb-lombozat-148727/> (2024.03.07.)
32. sas: <https://pixabay.com/hu/vectors/sas-%C3%A1llat-cs%C5%91r-mad%C3%A1r-term%C3%A9szet-46430/> (2024.03.07.)
33. téglá: <https://pixabay.com/hu/vectors/t%C3%A9gla-barna-%C3%A9p%C3%ADt-fel%C3%A9p%C3%ADteni-159850/> (2024.03.09.)
34. szalma: <https://pixabay.com/hu/vectors/sz%C3%A9naboglya-aranys%C3%A1rga-s%C3%A1rga-szalma-33007/> (2024.03.09.)
35. gerenda: <https://pixabay.com/hu/vectors/t%C3%B6mb-fa-fa-ipari-n%C3%A9gysz%C3%B6gletes-575426/> (2024.03.09.)
36. földkúpac: <https://pixabay.com/hu/vectors/piszok-talaj-term%C3%A9szet-kert%C3%A9szked%C3%A9s-576619/> (2024.03.09.)

37. deszka: <https://pixabay.com/hu/vectors/faipari-deszka-fa-t%C3%A1bla-f%C5%B1r%C3%A9sz%C3%A1ru-575496/>  
(2024.03.09.)
38. tető: <https://pixabay.com/hu/vectors/k%C3%ADs%C3%A9rteth%C3%A1z-halloween-ijed%C5%91s-575906/> (2024.03.09.)
39. nád: <https://pixabay.com/hu/vectors/n%C3%A1das-n%C3%B6v%C3%A9nyek-v%C3%ADz-tavacska-t%C3%B3-305564/> (2024.03.09.)
40. víz: <https://pixabay.com/hu/vectors/es%C5%91cseppek-v%C3%ADz-term%C3%A9szet-foly%C3%A9kony-310146/>  
(2024.03.09.)
41. vályogház: <https://pixabay.com/hu/photos/paraszth%C3%A1z-tanya-udvara-f%C3%BCves-tet%C5%91-63074/> (2024.03.09.)
42. <https://pixabay.com/hu/photos/r%C3%A9gi-h%C3%A1z-h%C3%A1z-%C3%A9p%C3%BClet-r%C3%A9gi-v%C3%A1lyog-626633/> (2024.03.09.)
43. fűrés: <https://pixabay.com/hu/vectors/k%C3%A9zif%C5%B1r%C3%A9sz-eszk%C3%B6z-k%C3%A9z-f%C5%B1r%C3%A9sz-159622/>  
(2024.03.09.)
44. kalapács: <https://pixabay.com/hu/vectors/kalap%C3%A1ceszk%C3%B6z-f%C3%A9m-tal%C3%A1lat-sz%C3%BCnet-33617/>  
(2024.03.09.)
45. kontúros ház: <https://pixabay.com/hu/vectors/h%C3%A1z-%C3%A9p%C3%BClet-k%C3%BCls%C5%91-feh%C3%A9rtet%C5%91-ajt%C3%B3-47839/> (2024.03.09.)
46. labirintus: <https://pixabay.com/hu/illustrations/labirintus-elveszett-zavar%C3%B3-1800993/> (2024.03.09.)
47. <https://pixabay.com/hu/vectors/labirintus-kanyarog-koncentrikus-153958/> (2024.03.09.)

48. tó: <https://pixabay.com/hu/vectors/tavacska-term%C3%A9szet-t%C3%B3-v%C3%ADz-f%C3%A1k-f%C5%B1-7866335/> (2024.03.09.)
49. iskola: <https://pixabay.com/hu/vectors/iskola-h%C3%A1z-%C3%A9p%C3%BClet-161945/> (2024.03.09.)
50. kísérő figura felsős munkafüzethez: <https://pixabay.com/hu/illustrations/bik%C3%A1k-gyermek-tizen%C3%A9ves-fi%C3%BA-8219198/> (2024.03.10.)
51. <https://pixabay.com/hu/illustrations/gyermek-tizen%C3%A9ves-fi%C3%BA-tin%C3%A9dzser-8219200/> (2024.03.10.)
52. <https://pixabay.com/hu/illustrations/gyermek-tizen%C3%A9ves-fi%C3%BA-tin%C3%A9dzser-8219199/> (2024.03.10.)
53. <https://pixabay.com/hu/illustrations/gyermek-tizen%C3%A9ves-fi%C3%BA-tin%C3%A9dzser-8219201/> (2024.03.10.)
54. <https://pixabay.com/hu/illustrations/gyermek-tizen%C3%A9ves-fi%C3%BA-tin%C3%A9dzser-8219195/> (2024.03.10.)
55. <https://pixabay.com/hu/illustrations/gyermek-tizen%C3%A9ves-fi%C3%BA-tin%C3%A9dzser-8219197/> (2024.03.10.)
56. <https://pixabay.com/hu/illustrations/gyermek-remek-tizen%C3%A9ves-fi%C3%BA-8219202/> (2024.03.10.)
57. <https://pixabay.com/hu/illustrations/gyermek-remek-tizen%C3%A9ves-3d-render-8219193/> (2024.03.10.)
58. háttér: <https://pixabay.com/hu/illustrations/ai-gener%C3%A1lt-park-f%C3%A1k-nap-term%C3%A9szet-8223335/> (2024.03.10.)

59. magyar ember: <https://pixabay.com/hu/photos/szam%C3%A1r-csik%C3%B3s-%C3%A1llat-h%C3%A1zi-%C3%A1llat-657593/> (2024.03.10.)
60. német férfi: [https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/5/50/Lederhosen\\_Tracht%2C\\_M%C3%A4nner\\_der\\_Volkstanzgruppe\\_Lindwurm%2C\\_K%C3%A4rnten%2C\\_%C3%96sterreich.jpg](https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/5/50/Lederhosen_Tracht%2C_M%C3%A4nner_der_Volkstanzgruppe_Lindwurm%2C_K%C3%A4rnten%2C_%C3%96sterreich.jpg) (2024.03.11.)
61. török férfi: <https://pixabay.com/hu/illustrations/indi%C3%A1nok-portr%C3%A9-f%C3%A9rfi-emberi-5009993/> (2024.03.11.)
62. római aranypénz: <https://www.pexels.com/hu-hu/foto/penz-ezust-tortenelem-ermek-15954089/> (2024.03.11.)
63. kőbalta: <https://pixabay.com/hu/illustrations/%C5%91st%C3%B6rt%C3%A9net-%C5%91sember-egy-n%C5%91t-sz%C5%91rme-8606613/> (2024.03.11.)
64. kövek: <https://pixabay.com/hu/illustrations/stone-rock-sziklak%C3%A9zzel-festett-7414010/> (2024.03.11.)
65. cserép: [https://www.google.com/imgres?imgurl=https%3A%2F%2Fupload.wikimedia.org%2Fwikipedia%2Fcommons%2F4%2F40%2FRoman\\_Greyware\\_Potsherd\\_%2528FindID\\_892774%2529.jpg&tbnid=BGtWTGUxQ5d1gM&vet=12ahUKEwi9x9foi-2EAxXCwwIH-HdrnCkYQMygAegQIARBL.i&imgrefurl=https%3A%2F%2Fcommons.wikimedia.org%2Fwiki%2Ffile%3ARoman\\_Greyware\\_Potsherd\\_\(FindID\\_892774\).jpg&docid=\\_asx-HdrASe7HM&w=2054&h=2362&q=potsherd&hl=hu&ved=2ahUKEwi9x9foi-2EAxXCwwIH-HdrnCkYQMygAegQIARBL](https://www.google.com/imgres?imgurl=https%3A%2F%2Fupload.wikimedia.org%2Fwikipedia%2Fcommons%2F4%2F40%2FRoman_Greyware_Potsherd_%2528FindID_892774%2529.jpg&tbnid=BGtWTGUxQ5d1gM&vet=12ahUKEwi9x9foi-2EAxXCwwIH-HdrnCkYQMygAegQIARBL.i&imgrefurl=https%3A%2F%2Fcommons.wikimedia.org%2Fwiki%2Ffile%3ARoman_Greyware_Potsherd_(FindID_892774).jpg&docid=_asx-HdrASe7HM&w=2054&h=2362&q=potsherd&hl=hu&ved=2ahUKEwi9x9foi-2EAxXCwwIH-HdrnCkYQMygAegQIARBL) (2024.03.11.)
66. kürt: [https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/da/Hungary\\_Jaszbereny\\_Lehel-mod.jpg](https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/da/Hungary_Jaszbereny_Lehel-mod.jpg) (2024.03.11.)

67. ceruza: <https://pixabay.com/hu/vectors/ceruza-%C3%ADr%C3%B3szk%C3%B6z-tanszerek-37254/>  
(2024.03.12.)
68. felhők: <https://pixabay.com/hu/vectors/felh%C5%91k-gondolkod%C3%A1s-hozz%C3%A1sz%C3%B3l%C3%A1sok-150268/>  
(2024.03.12.)
69. alakzatok: <https://pixabay.com/hu/vectors/gui-gombok-grafika-fel%C3%BClet-f%C3%A9nyes-33983/> (2024.03.12.)
70. német zászló: <https://pixabay.com/hu/vectors/n%C3%A9metz%C3%A1szl%C3%B3-n%C3%A9metorsz%C3%A1g-146401/>  
(2024.03.13.)
71. sisak: <https://pixabay.com/hu/vectors/sisak-kalap-n%C3%A9met-n%C3%A9metorsz%C3%A1g-156447/>  
(2024.03.13.)
72. kézfogás: <https://pixabay.com/hu/vectors/ai-gener%C3%A1lt-k%C3%A9zfog%C3%A1s-kez%C3%A9t-embl%C3%A9ma-8548096/> (2024.03.13.)
73. tank: <https://pixabay.com/hu/vectors/p%C3%A1nc%C3%A9l-hadsereg-arzen%C3%A1l-t%C3%BCz%C3%A9rs%C3%A9gi-2022696/> (2024.03.13.)
74. katonák: <https://pixabay.com/hu/vectors/hadsereg-fegyverek-katona-szakasz-305276/> (2024.03.13.)
75. pergamen: <https://pixabay.com/hu/vectors/tekercs-s%C3%A1rga-sz%C3%BCret-pap%C3%ADr-311973/>  
(2024.03.13.)
76. Fodor András költő: [https://upload.wikimedia.org/wikipedia/hu/thumb/a/ac/Fodor\\_Andr%C3%A1s\\_1972.jpg/579px-Fodor\\_Andr%C3%A1s\\_1972.jpg?20150811113551](https://upload.wikimedia.org/wikipedia/hu/thumb/a/ac/Fodor_Andr%C3%A1s_1972.jpg/579px-Fodor_Andr%C3%A1s_1972.jpg?20150811113551) (2024.03.15.)
77. fű: <https://pixabay.com/hu/vectors/f%C5%B1-r%C3%A9tz%C3%B6ld-mez%C5%91gazdas%C3%A1g-159804/>  
(2024.03.16.)

78. pillangó: <https://pixabay.com/hu/vectors/%C3%A1llat-pil-lang%C3%B3k-pillang%C3%B3-rovar-1295860/> (2024.03.16.)
79. olló: <https://pixabay.com/hu/vectors/oll%C3%B3-darabka-%C3%A9les-peng%C3%A9k-eszk%C3%B6z-162091/> (2024.03.16.)
80. fényképezőgép: <https://pixabay.com/hu/vectors/kamera-f%C3%A9nyk%C3%A9p-digit%C3%A1lis-kamera-98398/> (2024.04.08.)
81. hátizsák: <https://pixabay.com/hu/vectors/h%C3%A1tisz%C3%A1k-t%C3%A1ska-utaz%C3%A1s-vak%C3%A1ci%C3%B3-152705/> (2024.04.08.)
82. évszakok: <https://pixabay.com/hu/vectors/%C3%A9vszak-tavas-ny%C3%A1r-%C5%91sz-t%C3%A9l-1669848/> (2024.04.08.)
83. dallam: <https://pixabay.com/hu/vectors/dallam-zene-megjegyz%C3%91-hangok-297686/> (2024.04.08.)
84. virágok: <https://pixabay.com/hu/vectors/vir%C3%A1g-tavaszi-n%C3%B6v%C3%A9ny-1433270/> (2024.04.08.)
85. térképek: [openstreetmap.org: https://www.openstreetmap.org/search?query=ka-posf%C5%91#map=12/46.3654/17.6482](https://www.openstreetmap.org/search?query=ka-posf%C5%91#map=12/46.3654/17.6482) (2024.04.08.)

## Mellékletek

### 1. melléklet



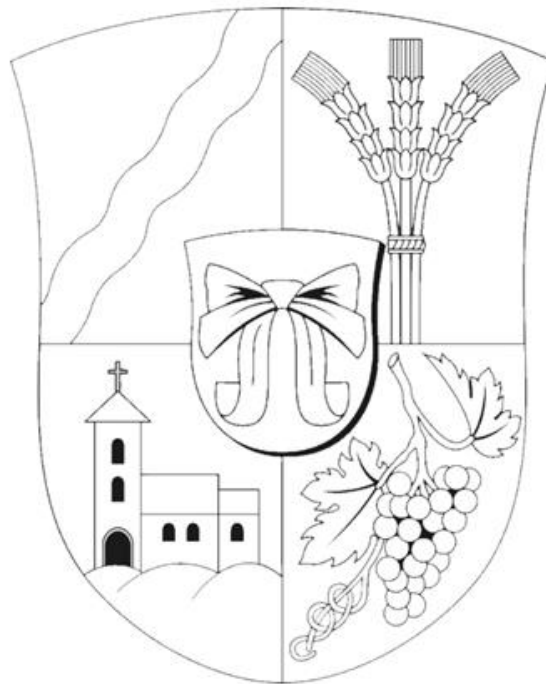


**Ikonok:**

- 1. osztályosoknak ajánlott feladatok: **1**
- 2. osztályosoknak ajánlott feladatok: **2**
- 3. osztályosoknak ajánlott feladatok: **3**
- 4. osztályosoknak ajánlott feladatok: **4**



**1. A képen Kaposfő címerét látod. Te hogyan színeznéd ki?**



**2. Miket láatsz a címeren? Írd le! Beszél meg szóban a padtársaddal, hogy miért ezek a dolgok kerülhettek a címerre!**

---

---

---

---

**1 2 3 4**

**3. Keresd a különbséget a két címer között! 10 db-ot találsz. Karikázd be őket! Melyik az igazi? Tegyel pipát az alatta levő négyzetbe!**



**3 4**

**4. Kaposfő három másik településből alakult ki. Hogy mi volt a pontos nevük? Oldd meg a szókeresőt, majd a kimaradó betűkből olvasd össze a településneveket (az egyik egy puszta, mely kötőjellel kapcsolódik az előtte álló szóhoz)! Irányok: ↓ ↑ ← →**

**Keresd a szavakat: Kapos, svábok, iskola, címer, szőlő, német, templom, föld, somogyi, út**

K	S	Z	F	O	M	S	A	C
A	J	O	Ö	M	K	O	A	Í
P	A	P	L	O	S	M	L	M
O	F	Ö	D	-	P	O	O	E
S	V	Á	B	O	K	G	K	R
N	É	M	E	T	U	Y	S	S
Z	T	A	P	Ó	S	I	I	T
E	S	Z	Ö	L	Ö	L	E	T
T	E	M	P	L	O	M	K	Ú

**Megfejtések:**

1. \_\_\_\_\_

2. \_\_\_\_\_ - \_\_\_\_\_

3. \_\_\_\_\_

**3 4**

**5. Kaposfő egyik történelmi eseménye a mai napig nagy hatással van az itteni életre. Tudod-e mi az? Ha nem, olvasd le a Qr kódokat okoseszközöddel, és olvasd utána!**



1.



2.

**Mit olvastál? Mit gondolsz, milyen hatásai vannak a mai napig az olvasottaknak? Beszélj meg az osztálytársaiddal!**

**2 3 4**

**6. Fejtsd meg a titkosírást a táblázat segítségével, majd írd le, milyen német vezetéknevek voltak régen!**

a	b	c	d	e	f	g
h	i	j	l	m	n	p
r	s	t	u	ü	w	z



---



---



---



---



---



---



---



---



---



---

**2 3 4**

**7. Van ilyen vezetéknevel rendelkező ismerősöd? Ismersz még német eredetű vezetékneveket? Ha igen, sorold fel!**

---

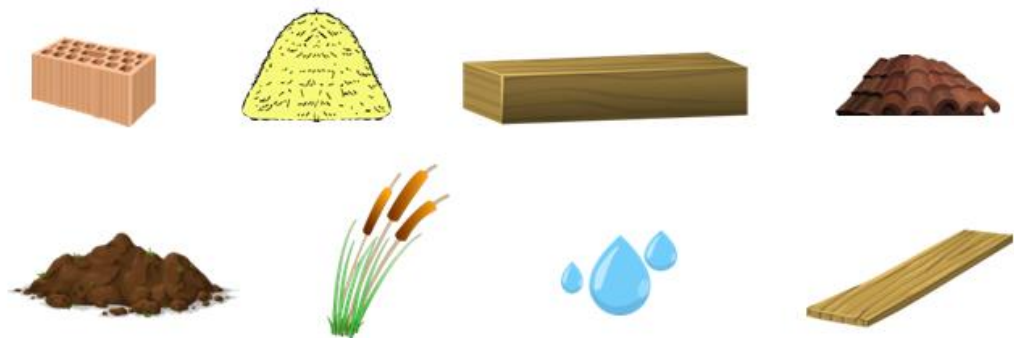
---

---

**2 3 4**



**8. A betelepített német családok vályogházakban laktak, akárcsak a magyarok. Mit gondolsz, milyen alapanyagokra volt szükség egy vályogház megépítéséhez? Karikázd be!**



**3 4**

**Nézz utána az interneten! Több videót is találsz a vályogház és a vályogtéglák készítéséről!**



**2 3 4**

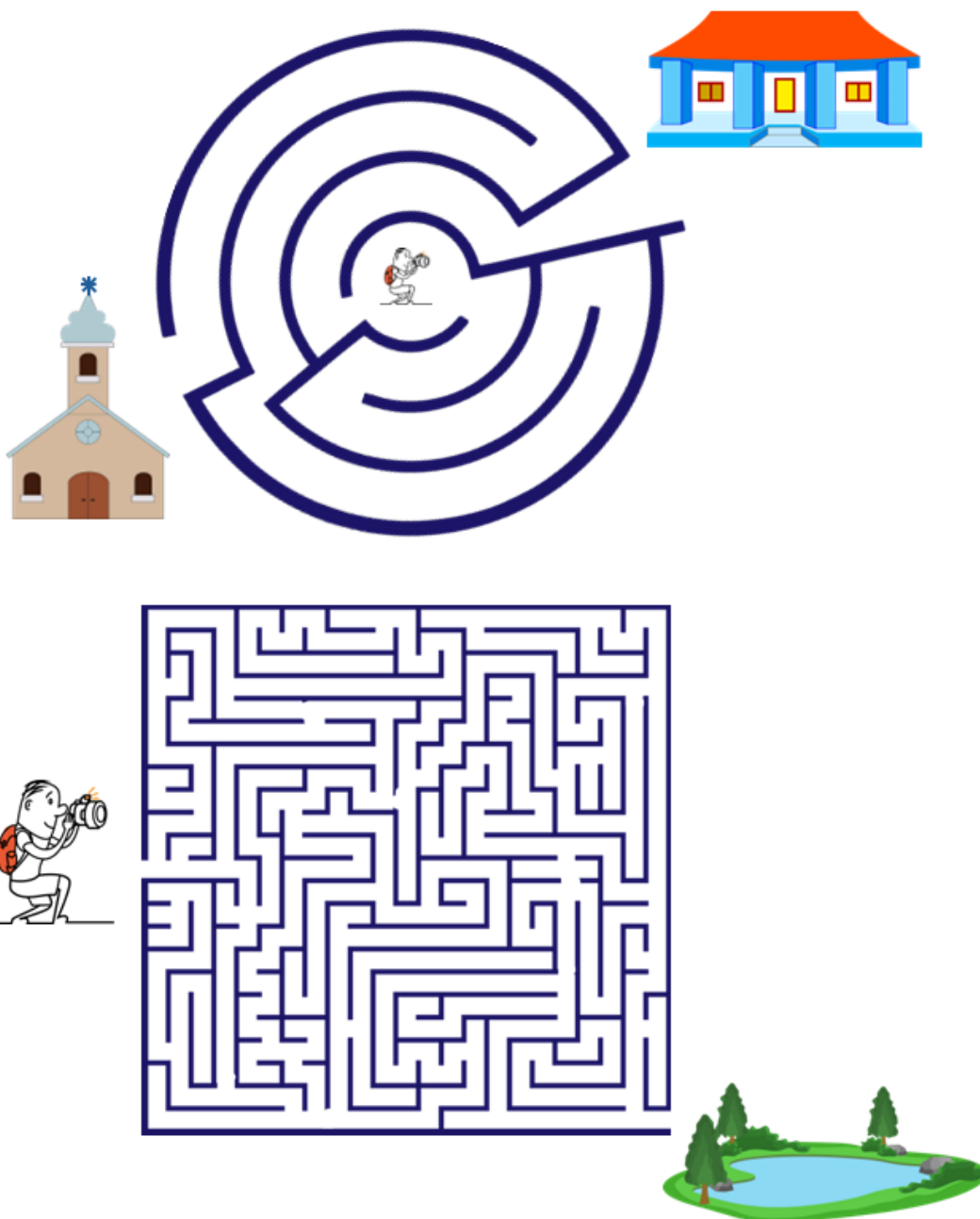
**9. Mit gondolsz, milyen foglalkozásaik lettek az ideköltöző német lakosoknak? Tippelj, rajzolj minél többet erre az oldalra! Előtte beszélgessetek róla, milyen szakmák voltak régen!**

**Ha készen vagy, és nincs több ötleted, ellenőrizd a megoldásod a következő Qr kód beolvasásával!**



**1 2 3 4**

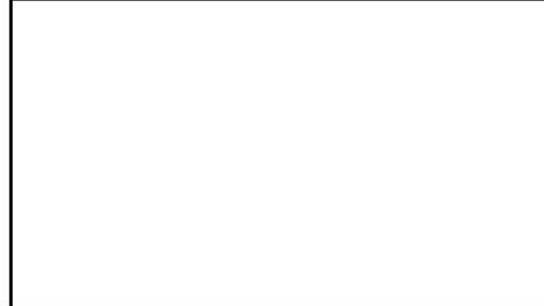
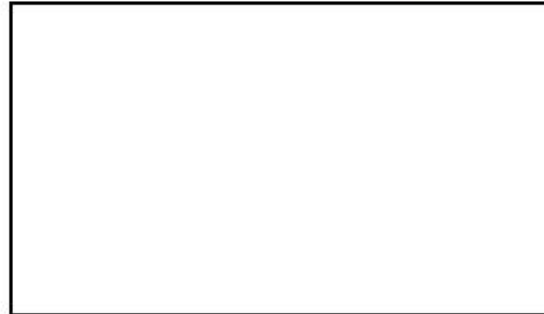
**10. A következő oldalon fotózni indulunk. Mielőtt cipőt húzol és telefont/fényképezőt ragadsz, vezesd el Pitz Urat az iskolához, majd a református templomhoz, egy kicsit nehezebb úton pedig a halastóhoz!**



**1 2 3 4**

**11. Felismered az alábbi helyszíneket? Ha igen, sétálj oda iskolán kívül a családdal, barátoddal vagy akár az osztállyal és a tanítóddal közösen!**

**Ezek a régi fotók mind Kaposfőn készültek! Készíts te is képet ezeken a helyszíneken, nyomtasd ki, majd ragaszd ide!**



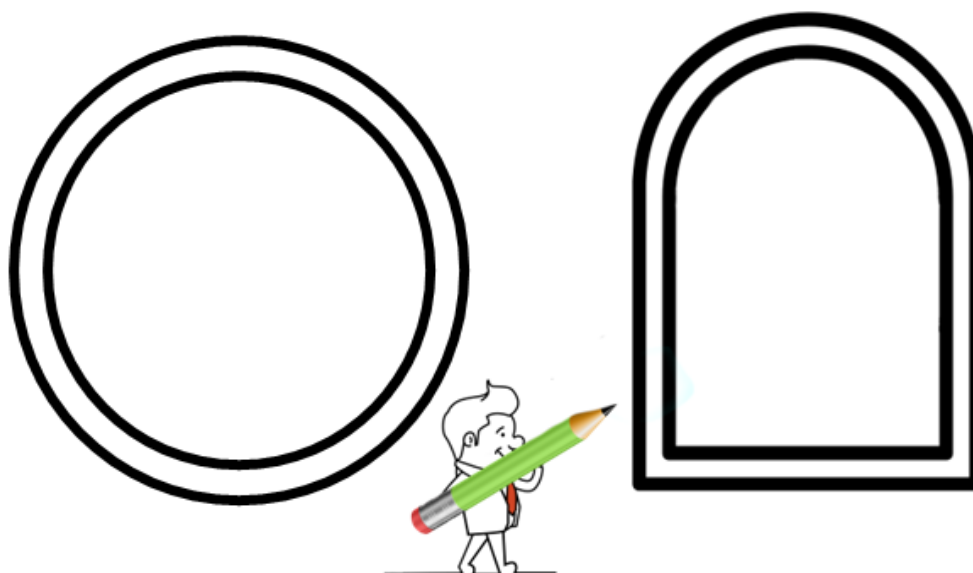


**1 2 3 4**

**12. Színezd ki a katolikus templomot!**



**Láttad már a templom üvegablakát? Ha nem, nézd meg egyszer legalább kívülről! Tervezz te is!**



**2 3 4**

**13. Beszélgetsetek Kaposfő időjárásáról! Milyen az idő télen/tavasszal/nyáron/ősszel? Írjátok le az évszakok nevét és jellemzőiket röviden!**

---

---

---

---

---

---

---

---

---

---

---

---

---

---

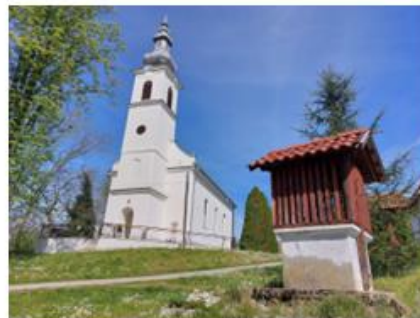
---

---



1 2 3 4

**14. Szerinted milyen évszakban készültek az alábbi képek?  
Karikázd be a megfelelőt!**



tél

tavas

nyár

ősz

3 4

**Miből sejtéd?**

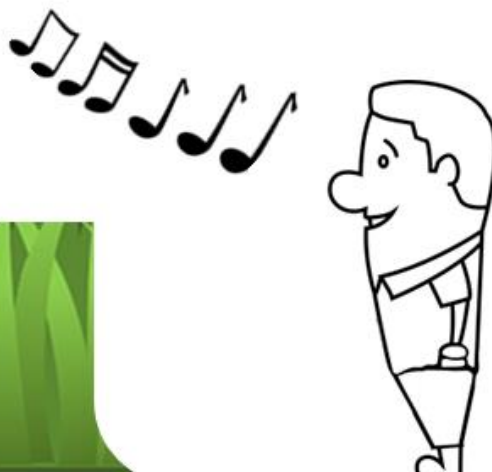
---

---

---

1 2 3 4

**15. Milyen tavaszi népdalt tanultatok az osztállyal? Énekeljétek el Pitz Úrral!**



2. melléklet:



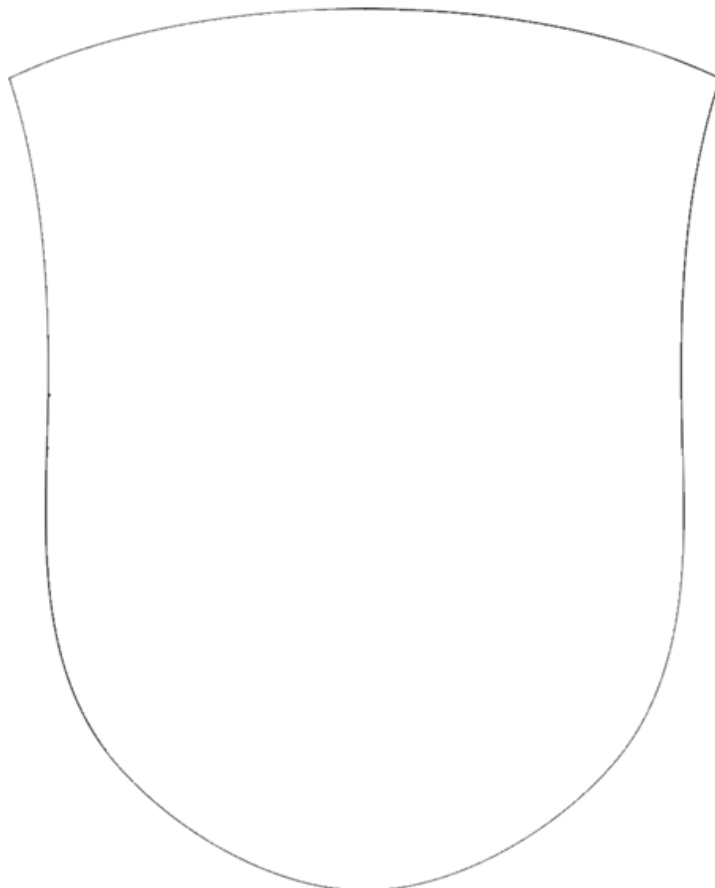
## Ikonok:

- 5. osztályosoknak ajánlott feladatok: **5**
- 6. osztályosoknak ajánlott feladatok: **6**
- 7. osztályosoknak ajánlott feladatok: **7**
- 8. osztályosoknak ajánlott feladatok: **8**



**5 6 7 8**

**1. Biztosan ismered már Kaposfő címerét. Tervezz egyet a településnek! Te milyenek alkotnád meg?**



**5 6 7 8**

**2. Kaposfő település helyén már az őskorban is éltek emberek. Keresd ki a QR kód segítségével, hogy mikor és kik laktak itt, majd a hátsó mellékletből ragaszd be az emberalakokat időrendi sorrendben (balról jobbra haladva)! Honnan ismered fel őket? Nézz utána ruházatuknak az interneten!**



**ruházat:**

---

---

---

---

---

---

---

---

---

---

---

---

---

---

---



**ruházat:**

---

---

---

---

---

---

---

---

---

---

---

---

---

---

---

**5 6 7 8**

**3. Mit gondolsz, honnan tudjuk ma, hogy pontosan ezek a törzsek/népek életek Kaposfő területén? Írd le véleményed!**

---

---

---

---

**5 6**

**4. Mit látsz a képen? Nevezd meg! Ha nem tudod, segít a Qr kód. Az egyes tárgyak mely törzsektől, népektől maradhattak fenn? Írd alá!**



---

---



---

---



---

---



---

---



---

---



**5 6**

**5. Kaposfő három másik településből alakult ki. Hogy mi volt a pontos nevük? Oldd meg a szókeresőt, majd a kimaradó betűkből olvasd össze a településneveket (az egyik egy puszta, mely kötőjellel kapcsolódik az előtte álló szóhoz)! Irányok: vízszintesen, függőlegesen, balról jobbra, jobbról balra, fentről le és lentől fel.**

**Keressd a szavakat: pattintott kő, címer, Kaposfő, cserép, római, kelta, ősember, német, régészet, lelet, magyar, kürt, törzs, fák**

P	S	R	Z	O	M	Ö	A	C
A	K	E	L	T	A	S	S	J
T	O	M	N	É	M	E	T	K
T	M	Í	K	A	R	M	P	A
I	T	C	O	É	S	B	F	P
N	E	Ö	P	-	P	E	U	O
T	Z	S	Z	L	T	R	A	S
O	S	I	P	E	Ó	S	K	F
T	É	A	K	L	T	Ü	E	Ö
T	G	M	Á	E	R	L	E	K
K	É	Ó	F	T	Ö	R	Z	S
Ö	R	R	R	A	Y	G	A	M

**Megfejtések:**

1. \_\_\_\_\_
2. \_\_\_\_\_ - \_\_\_\_\_
3. \_\_\_\_\_



**5 6**

**6. Írd a falurészek régies (1500-as évekbeli) megnevezése alá a rejtvényben kapott neveket, hangzásuknak megfelelően!**

**Zomayom**

**Kaposfew**

**Poshtelek**

\_\_\_\_\_



## 7 8

### 7. Történelmi szemelvények: Olvass utána röviden, hogy az egyes történelmi korszakokban mi történt Kaposfő területén!

#### Honfoglaláskor

a magyarok 900 tavaszán foglalták el a Dunántúlt.

Árpád fejedelem idején a Bő és Bogát nemzetség uralta Somogyot, így a mai Kaposfő területét is. Géza fejedelem (az Árpád család leszármazottja, István apja) halála után Koppányt illette volna a fejedelmi cím, de István király (997-1038) legyőzte őt. A kereszténységet meghonosította Magyarországon, ezért szentté is avatták. Az államalapítás után a Kapos-völgye Atha vagy magyarosan Ottó nádor kezébe került, aki Zselicszentjakabon (ma: Kaposszentjakab) apátságot alapított.

**Kaposfő alapításának** időpontja ismeretlen. Első írásos említése 1275-ből származik, amikor **IV. László király** a somogyi várhoz tartozó jobbágyokat említi.



#### A török hódoltság idején

Az 1526. augusztus 29-i mohácsi vészt követően a török a Dunántúlt, tehát a mai Kaposfő területét sem kímélte. A falvakat kifosztották, a házakat feldúlták. A lakosság egy része erdőkbe, mocsarakba menekült a törökök elől. Az életben maradtaknak sem volt egyszerű, a földesurak hatalmas adókat róttak ki a szegényekre. Az 1534-es összeírásokból tudjuk, hogy akkoriban „Zomajonban” csak 10, míg „Kaposfélen” 13 porta (ház, családdal) maradt. „Korpádon” 11, Gigén 3, „Kis-Asszon”-on 11, Jákóban 18, Csökölyön pedig 24.

### Történelmi esemény,

#### mely a mai napig hatással van a településre:

Szomajom települése a 18. századig fokozatosan fejlődött, azonban Eszterházy herceg ezzel nem volt elégedett. A lakosságot úgy növelte, hogy a környékre költözött **német családokat ide telepítette**. Ők vallási háborúk miatt egyébként is Magyarországra költöztek, így hozzánk már a Bakonyból, valamint Somogy és Baranya vármegyéből érkeztek.

Nekik nem volt könnyű dolguk, a semmiből kellett új otthonot teremteniük. Eredeti, németországi származási helyeik: Hessen-Nassau, Baden-Württemberg.



A kaposfői **templomot 1873-ban** még az I. világháború előtt építették, addig a szomszédos Szentbenedeken hallgathattak misét a falu lakói. **Az iskola** sokáig az egyházhoz tartozott. Az első, egy tantermes iskolát korábban, **1840-ben**, a kápolna mellé építették.

**1914-ben kitört az I. világháború.** Az egész ország, így a falu lakosai is abban bíztak, hogy pár hónap alatt véget ér, de sajnos nem így történt, hiszen 4 évig (1918-ig tartott). A Kaposfőről bevonult regruták (katonák) közül 28-an hősi halált haltak. Az ő neveiket a katolikus templom bejárata feletti márványtáblán olvashatjuk. Rajtuk kívül voltak, akik hadi fogságba kerültek, így sosem tértek haza, vagy rokkantan, sérülten látták újra hazájukat. A háború alatt a férfiak munkáját a nőknek kellett átvenniük, egyedül kellett boldogulniuk a mindennapokban.



### Az I. vh. után

a falu újra fejlődni kezdett. Különböző egyesületek, klubok alakultak pl. Tűzoltó Egyesület, dalárda, nőegylet stb. Az emberek békében éltek. A II. világháború előtt megjelent a Németországból induló **Volksbund** mozgalom, melynek lényege, hogy mindenhol a németeket részesítette előnyben. Kaposfőn a nagyszámú német lakosság miatt csak német nyelvű oktatást akartak bevezetni. Ahhoz, hogy ez ne sikerüljön, az itteni német lakosok magyarnak vallották magukat, így maradhatott a magyar oktatás. Ez az itt élő magyarok és németek jó viszonyáról tesz tanúbizonyságot.

Az **1939-ben kirobbanó II. világháború** Kaposfőre is újabb csapást mért. A fejlődésnek indult faluból a férfiakat ismét besorolták katonának vagy a magyar, vagy a német vagy az SS hadseregbe. Rengetegen odavesztek a **Don-kanyarban**, vagy hadifogságba kerültek. **1944-ben** az erőfölényben lévő orosz hadsereg elfoglalta **Kaposvárt**.

A kaposfőiek a hír hallatára értékeiket elásták, állataikat levágták és **Pöstelek** pincéiben húzták meg magukat. Először a **frontvonal** a falu elején, kb. a mai benzinkút területén húzódott, itt folytak harcok, lövöldözések. A frontvonal később átkerült Nagybjom és Böhönye közé, itt meg is állt 3 hónapig. Az itt élőket az oroszok kifosztották, az ételt-italt elvették tőlük, otthonaikat feldúlták.



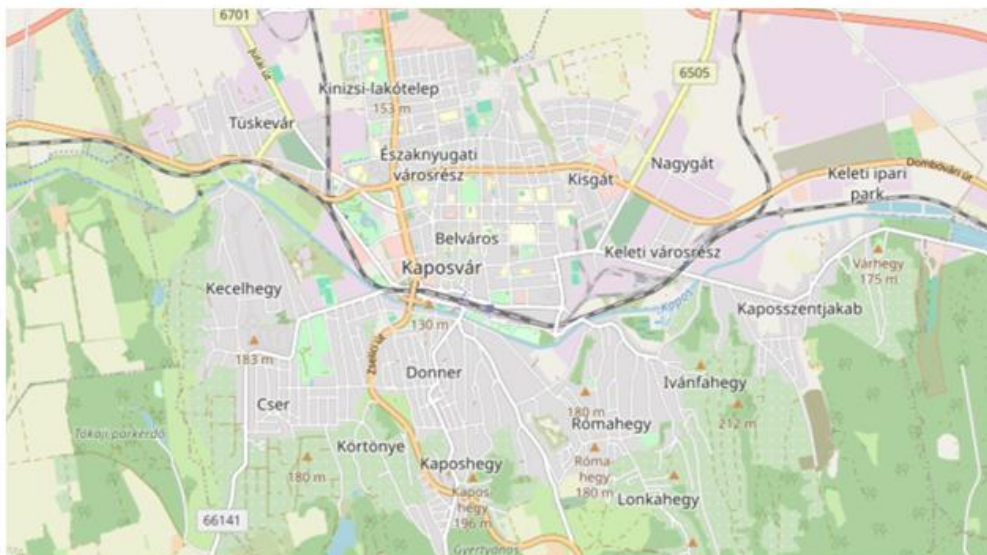
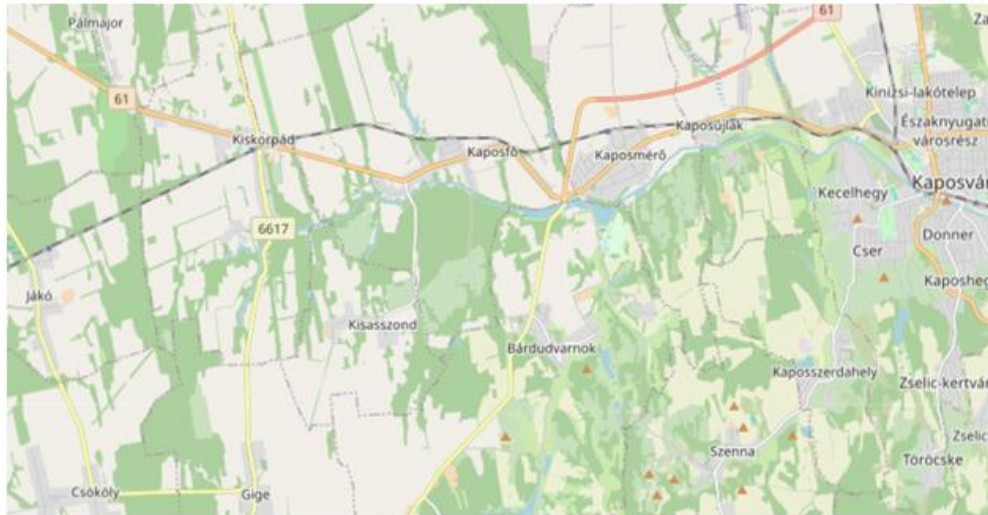
Még ebben az évben értesültek a falu lakosai arról, hogy **88 német származású** embert kényszermunkára kell küldeniük, a Kaposvár, Dombóvár és Pécs közötti vasútvonalat kell helyre állítaniuk 15 nap alatt. Ebből 5 évnyi kényszermunka lett a Szovjetunió területén, ezt hívják **„malenkiji robotnak”**, ugyanis ingyenmunkát végeztek velük embertelen körülmények között. Már az ideszállítás is embertelen volt, 20 napon keresztül zsúfoltan egy marhavagonban utaztatták őket. A kényszermunkában is sokan meghaltak, vagy megsebesültek. Neveik a katolikus templom falán olvashatóak, a nekik állított emléktáblán. Az életben maradtak 1946-ra térhettek haza. Ők meggyötörten a Vendel-napi búcsúra érkeztek meg szülőföldjükre. A háború 1945-ben ért véget.



Mivel a II. világháborút a németek robbantották ki, ezért a német családokat büntetésül kitelepítették Magyarországról. Kaposfőn most fordítva, a magyarok álltak ki az itt lakó németek mellett, így maradhattak a már „berendezkedett” lakhelyükön. A segítségnyújtás magyarok és németek között kölcsönös volt.

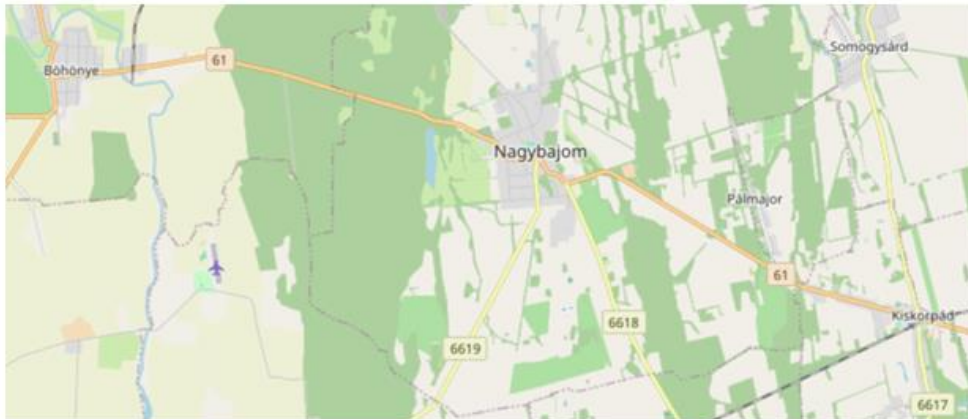
**7 8**

**8. Karikázd be a térképen a történelmi szemelvényekben megjelent településeket, település részeket! Köztük van a lakóhelyed is? Karikázd be kékkel!**



**7 8**

**9. Hol húzódtott a II. világháború alatt a frontvonal 3 hónapig? Húzd be a térképen pirossal!**



**7 8**

**10. Mit gondolsz, melyik történelmi eseményhez kapcsolódnak az alábbi képek? Keresd ki a történelmi személyvényekből, majd írd a képek alá!**

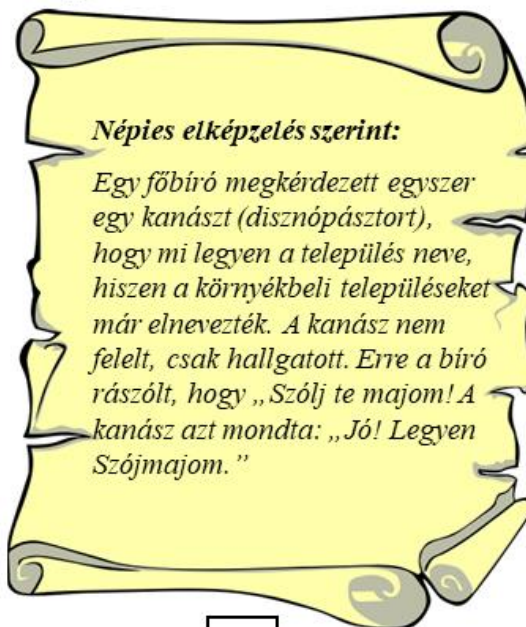


5 6 7 8

**11. A munkafüzetben már többször szerepelt a Szomajom kifejezés, mint Kaposfő egyik település részének neve. Mit gondolsz honnan ered a kifejezés? Tegyel pipát a megfelelő négyzetbe!**



*A megjelölés: egyik sem igaz.  
Pontosan nem tudjuk, honnan ered ez az elnevezés.*



5 6 7 8

**12. Ismerd meg Fodor András költőt, a Kapos-mente szülöttét!**



### Fodor András

**Született:** 1929. Kaposmérő

**Elhunyt:** 1997. Fonyód

Első verse már gimnazista korában megjelent a pécsi *Sorsunk* c. folyóiratban. Későbbi tanulmányait a híres *Eötvös Kollégiumban*, Budapesten végezte. Ezután az *Országos Széchenyi Könyvtár Könyvtártudományi és Módszertani Központjában* dolgozott. Munkatársa volt a *Kortárs* című folyóiratnak, de a *Somogy* című lapot is szerkesztette. Háromszor is kitüntették *József Attila-díjjal*. Műfordításaiért is kapott leismerést.

## Fodor András néhány vidékhez kapcsolódó verse



### Pillanat

Megyünk a dombon fölfelé,  
alattunk zölden nyílik szét a táj.  
Virágzó ágak habos rácsa közt  
oly kék a magas ég, hogy szinte fáj.

Fűszál hegyén mereng a csend.  
A dús vidék úgy érzed nem is él,  
de ott az összehajló fák mögött  
egy szőlőkarón cseng a kapanyél.



### Rét

Oly frissen nyújtózik a rét!  
Nem rá. Belőle süt a nap.  
Az ég tüzében már  
fürge bogarak ránganak.  
De lent, a sarju szárán,  
eleven fényt növesztve, sárgán,  
Érleli új színét a fű.

Hullámszik, botolog a szél,  
bokrok, bozontos lombu fák  
között. Becézve görgeti  
a száradt széna nyers szagát.  
Az út felett is átvetődik  
a szagos rét, hiába őrzik,  
Korlátok fehér kapcsai.

### Táj

A malom mellett csillámlik a tó,  
az út mentén kenderáztató.  
A fűzfák árnyán barna asszonyok  
fehér ingválluk messziről ragyog.  
És mind nevet, egy térdig vízben áll, -  
a kenderkeverék nedves szaga száll.  
Szellő billenti nyárfa levelét,  
tobzódva hordja új színét a rét.  
A szőlős dombokon égi kékbe nőtt,  
lombokba burkolt házak, háztetők...  
Gyönyörű táj, úgy őrzöm arcodat,  
mint élő képet béna foglalat.

S az árkok közt, a szél ölén  
lámcsak remegeve él a táj.  
Mozog a rét, mozgatja bent  
a két paraszt amint kaszál,  
a boglyáknál a gyűjtő lányok,  
S állat a töltés oldalához,  
döccintő szelíd tehén.

Mozog a rét, csak messze fent  
a hegyek állnak mereven.  
De erre néznek, elhiszik,  
ha nemis mondják sohasem,  
hogy így a legszebb még a táj is,  
a megkívánt hűvös magány is,  
ha él, ha emberi marad.



**5 6 7 8**

**13. Melyik versét/verseit írhatta hazai, Kapos-menti tájakról? Miből gondolod? Írd le!**

**cím(ek):** \_\_\_\_\_

**indoklás:** \_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

**5 6 7 8**

**14. Fodor András rengeteg verset írt, melyeket ki is adtak 2021-ben egy kötetben. Több versét is a természet ihlette. Te hogyan illusztrálnád egy még újabb kiadású kötet borítóját? Tervezd meg itt!**





**5 6 7 8**

**15. Legyél te is egy kicsit költő! Keresz a következő régi kaposfői, német eredetű vezetécknevekre rímeket! Pl. Perger - megnyer**

**Boheim**

\_\_\_\_\_

**Perger**

\_\_\_\_\_

**Kaufman**

\_\_\_\_\_

**Hofman**

\_\_\_\_\_

**Haidinger**

\_\_\_\_\_

**Huber**

\_\_\_\_\_

**Miavetz**

\_\_\_\_\_

**Lauff**

\_\_\_\_\_

**Klaser**

\_\_\_\_\_

**Merz**

\_\_\_\_\_

**Jung**

\_\_\_\_\_

**Waisz**

\_\_\_\_\_

**Németes vagy? Vizsgáld meg jobban a neveket!  
Van olyan, aminek tudod a jelentését?  
Karikázd be! Beszéljétek meg az osztállyal!**



**5 6 7 8**

**16. Egy régi, szomajomi képeslapot látsz. Mit gondolsz, mit írhattak a hátuljára?**



\_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

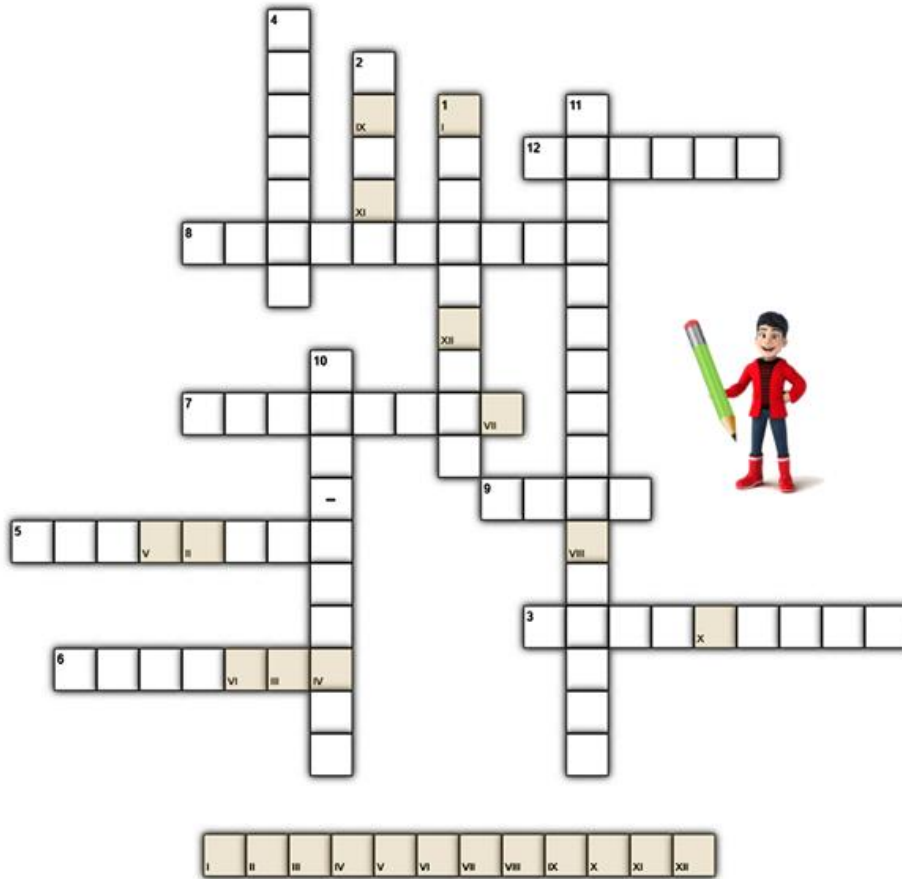
\_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

**7 8**

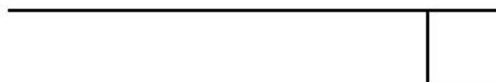
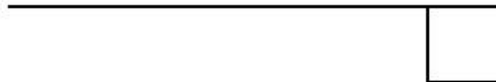
**17. Fejtsd meg a keresztrejtvényt!**

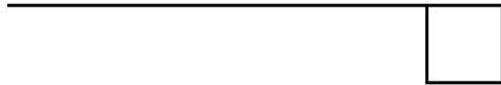
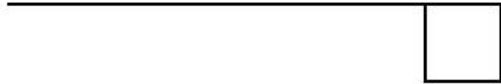
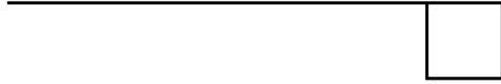


1. A török ..... idején a törökök feldúlták Kaposfőt is.
2. Ilyen nemzetiségű embereket telepített Eszterházy herceg Kaposfőre.
3. Ilyen „robotnak” hívták az ingyenmunkát a Szovjetunióban.
4. Szomajom 1500-as évekbeli megnevezése.
5. Kaposfő egyik részének ma is használatos megnevezése (szőlők környéke).
6. Kaposfő környéki falu, az 1534-es összeírásokon itt 24 portát számoltak.
7. 1944-ben az orosz elfoglalta Kaposfő mellett ezt a várost.....
8. Három hónapig ez húzódott Nagybjom és Böhönye között a II. világháborúban.
9. A római korból ilyen lelet maradt fenn Kaposfőn.
10. A II. világháborúban sok kaposfői katona odaveszett a Szovjetunió ezen részén.
11. Kaposzentjakab régi neve.
12. Államalapító királyunk keresztneve. Ő vezette be a kereszténységet Magyarországon.

**5 6 7 8**

**18. Felismered hol készültek a képek? Sétálj egy nagyot, és készíts szelfit a felismert kaposfői helyszíneken! Ezeket ragaszd a téglalap helyére, majd pipáld ki, ahol jártál! Írd a vonalakra a nevüket is!**





**7 8**

**19. Keresd őket a faluban! Hol találhatóak az alábbi emléktáblák, melyeken a világháborús hősök névsorát láthatod? Írd a képek alá!**



**5 6 7 8**

**20. Milyen sorrendben látogattad meg a helyszíneket? Sorold fel egymás alá, vagy rajzolj a bejárt útvonalhoz térképet!**

**Melléklet a 2. feladathoz:**



**5 6 7 8**

**21. Vissza a múltba! Régi (100-125 éves) képeket látsz a kaposfői iskoláról! Írj rövid fogalmazást arról, hogy szerinted miben különbözött az akkori és a mai iskola!**



---

---

---

---

---

---

---

---

---

---

---

---

---

---

---

---

---

---

---

---

---

---

---



**Kirándulási tippek  
helyben és a környéken:**

Kaposfő: Bödő-ház (iskola mellett)

Póstelek (szőlőhegy)

Bárdudvarnok/Szenna: Petörke-tó

Szenna: Szennai Skanzen

Kaposmérő: Kassai-völgy

Bölényfarm

Kaposvár: Deseda, Tókaji-parkerdő, Gyertyánosi-parkerdő

Patca: Katica Tanya

Zselic: Zselici Csillagpark



3. melléklet:

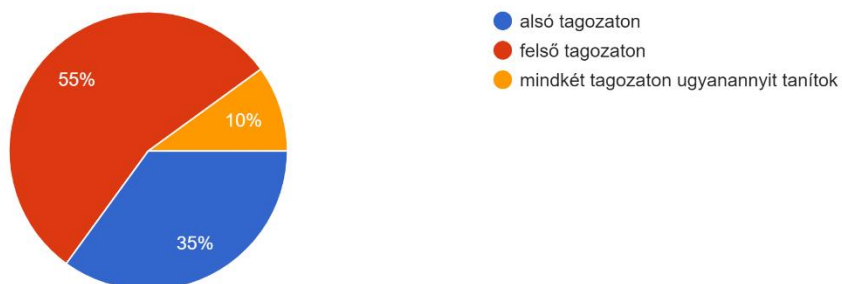
**A témakörök áttekintő táblázata**

<b>Témakör neve</b>	<b>Javasolt óra- szám</b>
Az én világom	6
Találkozás a múlttal	20
Örökségünk, hagyományaink, nagyjaink	8
<b>Összes óraszám:</b>	<b>34</b>

4. melléklet:

Többségében alsó vagy felső tagozaton tanítasz?

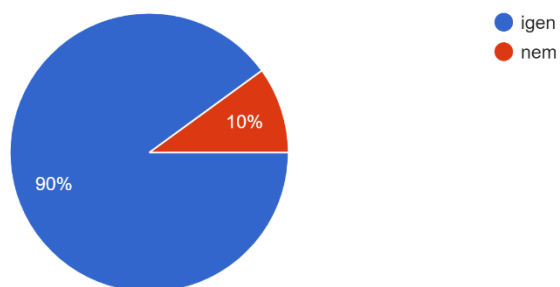
20 válasz



5. melléklet:

Fontos-e számodra a helyi jellegzetességek, szokások vagy a helytörténet beépítése az oktatásba?

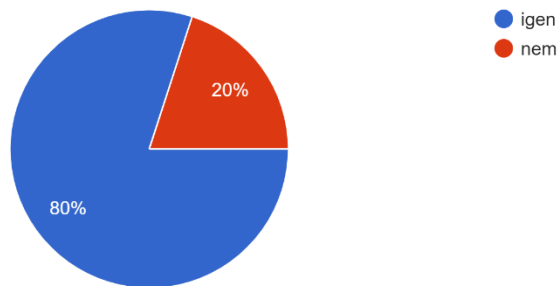
20 válasz



## 6. melléklet:

Tanóráidba be tudod-e építeni a helyi jellegzetességeket, szokásokat vagy a helytörténetet?

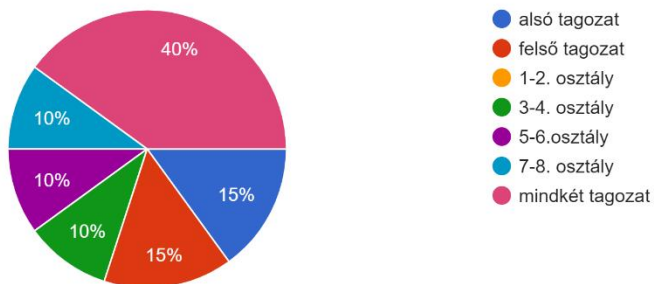
20 válasz



## 7. melléklet:

Melyik korosztálynak szóló kiadványt tartanád hasznosabbnak?

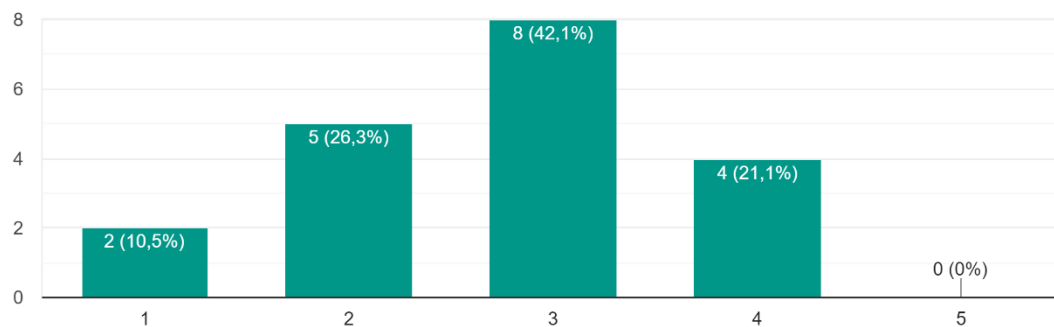
20 válasz



## 8. melléklet:

Ha igen, milyen rendszerességgel?

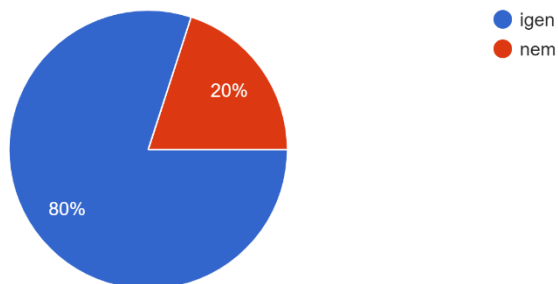
19 válasz



## 9. melléklet:

Tanórákon kívül bármilyen iskolai programba be tudod-e emelni a helyi jellegzetességeket, szokásokat vagy a helytörténetet?

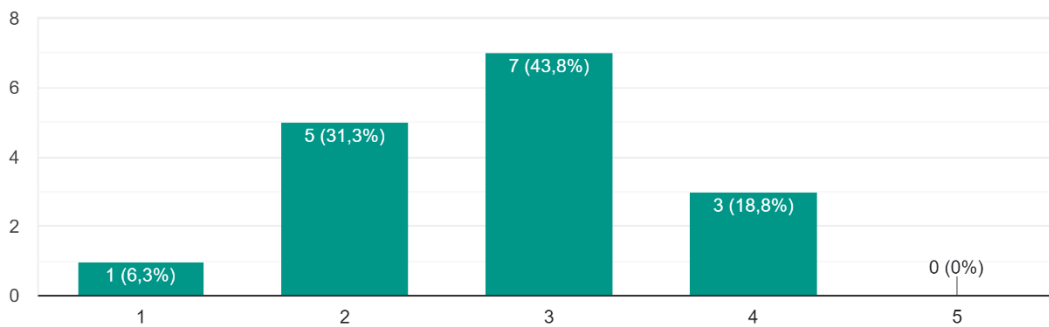
20 válasz



## 10. melléklet:

Ha igen, milyen rendszerességgel?

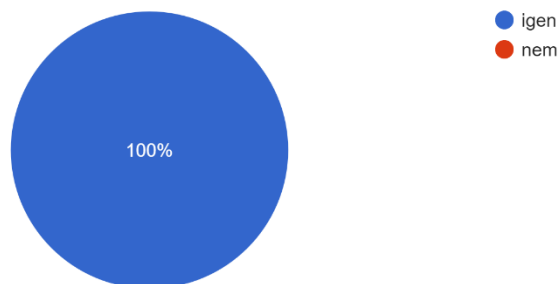
16 válasz



## 11. melléklet:

Ha készülne Kaposfő településéhez és környékéhez gyermekeknek szóló, munkafüzet jellegű kiadvány, használnád a tanórákon vagy tanórákon kívüli programokon?

20 válasz



## 12. melléklet:

Milyen jellegű feladatokat látnál benne szívesen? (pl. keresztrejtvény, szókereső, színező stb.)

20 válasz

anyanyelvi kompetenciákat célzó feladatok

Mindegyik jó, minél színesebb, érdekesebb legyen! Sokféle feladattípussal.

Rejtvényt( kép, szó) találós kérdést, puzzle

Bármilyent, miért tervezel egyet készíteni?

Rejtvény, színezők, régi fényképek: emberekről, épületekről, használati tárgyakról, ...

Kvíz

Ami változatos, leköti őket.

Keresztrejtvény

Keresztrejtvény, vetélkedő, fotók felismerése

Ezek közül bármelyiket, illetve fényképekkel illusztrált feladatokat.

Szókereső, rejtvény, kutatómunka, bemutató foglalkozás

A felsoroltakon kívül még betűkiegészítő, térkép, képfelismerés.

Sokszínű, változatos

Játékos, foglalkoztató feladatokat

Puzzle játék

Változatos feladatokat.

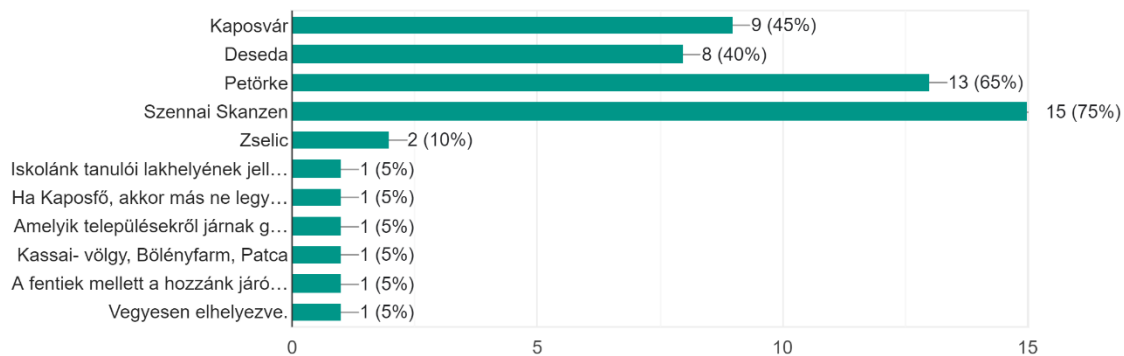
Mindegyiket

színező, szókereső, puzzle

## 13. melléklet

Mely környező településeket/természeti kincseket látnád szívesen a munkafüzetben a települési jellegzetességeken kívül?

20 válasz



## Nyilatkozatok

### NYILATKOZAT

a szakdolgozat nyilvános hozzáféréséről és eredetiségéről

A hallgató neve: Kanizslai Cintia

A Hallgató Neptun-kódja: RPUWSP

A dolgozat címe: Helyi nevelés Kaposfőn saját taneszköz segítségével

A megjelenés éve: 2024

A konzulens intézetének neve: Neveléstudományi Intézet

A konzulens tanszékének a neve: Szakdidaktikai Tanszék, Anyanyelvi és Gyermekkultúra Tanszék

Kijelentem, hogy az általam benyújtott szakdolgozat egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen megjelöltem, és az irodalomjegyzékben szerepeltettem.

Ha a fenti nyilatkozattal valótlant állítottam, tudomásul veszem, hogy a záróvizsga-bizottság a záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását engedélyezem.

Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkori szellemitulajdon-kezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem könyvtári repozitórium rendszerébe. Tudomásul veszem, hogy a megvédett és - nem titkosított dolgozat a védést követően - titkosításra engedélyezett dolgozat a benyújtásától számított 5 év eltelte után nyilvánosan elérhető és kereshető lesz az Egyetem könyvtári repozitórium rendszerében.

Kaposvár, 2024.04.17.



hallgató aláírása

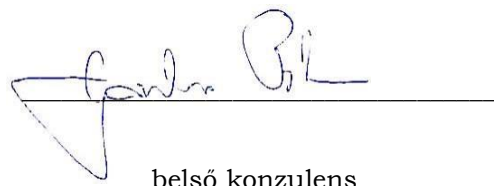
## NYILATKOZAT

Kanizslai Cintia (hallgató Neptun-azonosítója: RPUWSP) konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a szakdolgozatot áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A szakdolgozatot a záróvizsgán történő védeésre javaslom / nem javaslom.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem

Kaposvár, 2024. 04.17.



belső konzulens